

תדש תשע
TIŠRI
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Melissa Shiff: ARK / ARCHA

Projekt ke 100. výročí založení ŽM v Praze v areálu Pinkasovy synagogy. Foto Dana Cabanová.

NA PAMĚŤ PRVNÍCH TRANSPORTŮ A OBĚTÍ Z LODŽE

Terezinská iniciativa pořádá každoroční setkání u Parkhotelu ve Veletřní ul. v Praze 7, aby na tomto místě vzpomenula odchod prvních transportů v roce 1941. Letos se sejde 16. října ve 14 hodin. Bude zde přečtena ukáзка ze vzpomínek těch, kteří přežili.

Téhož dne, tedy 16. října, se v 11 hodin sejde na Novém židovském hřbitově, Izraelská 1, Praha 3, a vzpomene na všechny, kteří nepřežili utrpení v koncentračním táboře v Lodži. *Milena Procházková, TI*

HUMANITÁRNÍ POMOC IZRAELI

Celková hodnota darů poslaných na pomoc Izraeli činila k 18. září 778 401 Kč.

Podle informací organizátorek pomoci Evy Neumanové a Věry Miletinové bylo na pokrytí výdajů souvisejících se zajištěním dvanáctidenního pobytu 33 dětí a 4 učitelů z Kirjat Bialik a Kirjat Mockin vyúčtováno přibližně 500 000 Kč. Výdaje na jednoho účastníka činí asi 13 500 Kč (letenky, ubytování, stravování, doprava v ČR, program).

V součinnosti s Velvyslanectvím Státu Izrael a ULAI (Union of Local Authorities) bude vybrán vhodný objekt (škola nebo školka), který byl během válečného konfliktu poškozen. Zbylé prostředky na účtu humanitární pomoci a další dary budou použity na financování oprav vybrané budovy.

Kontakty: Finanční dary můžete stále zasílat na účet ČS: 1970137379/0800

Ze zahraničí: IBAN CZ63 0800 0000 0019 7013 7379, BIC GIBACZPX

Kontakt: chava.vera@yahoo.com, sekretariát ŽOP, rabinát ŽOP, sekretariát FŽO

Aktuální informace naleznete na www.kehilaprag.cz.

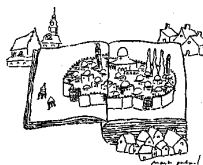
NA PAMÁTKU KOLÍNSKÝCH ŽIDŮ

Dne 10. září 2006 se konal koncert na památku kolínských Židů deportovaných v červnu roku 1942 do Terezína a Osvětimi. V předplněné kolínské synagoze zazněly skladby Antonína Dvořáka, Samuela Barbera, Johna Williamse, Leonarda Bernsteina a George Gershwina v podání orchestru Atlantis řízeného dirigentem Vítězslavem Podrazilem. Koncertu se zúčastnili jak zdejší obyvatelé, tak hosté z USA. Záštitu nad koncertem převzal ing. Richard Svoboda, předseda Sdružení bývalých vězňů koncentračního tábora Schwarzheide. *rs*

CENA POROTY PRO HARTMANICKOU SYNAGOGU

Organizátoři odborné soutěže Stavba roku udělili při příležitosti zahájení veletrhu For Arch v půli září v Praze Cenu poroty Památníku česko-německo-židovského spoluzití v horské synagoze v Hartmanicích. Stavba byla vybrána mezi patnáct nominací ze 44 přihlášených staveb. Nominace na Stavbu roku 2006 i Cena poroty byly podle zdůvodnění poroty uděleny: „Za pečlivou obnovu vskutku ojedinělé historické stavby se zřetelem

AKTUALITY

k vysokému morálnímu významu aktivit s ní spojených.“

Horská synagoga v Hartmanicích získala již letos na jaře ocenění v soutěži Média na pomoc památkám a v létě ji ministerstvo kultury zapsalo na seznam kulturních památek České republiky. Rekonstrukce synagogy byla ukončena v květnu 2006.

*ing. Michal Klíma
předseda o. s. Památník Hartmanice*

ŽIDÉ V BOJI A ODBOJI

Ve dnech 17. a 18. října se v prostorách AV ČR koná konference na téma „Židé v boji a odboji“. Inciovalo ji Sdružení židovských vojáků a odbojářů v Praze, skupina druhá a třetí generace, pod vedením plk. B. Kopolda a její organizace se ujal Historický ústav Akademie věd ČR. Odbornou kurátorkou je historička dr. Z. Zudová, která byla i kurátorkou výstavy na stejné téma v Senátu Parlamentu ČR. Finančně se na akci výrazně podílí Česká rada pro oběti nacismu. Konferenci předchází slavnostní večer (pořádaný ŽM a ŽOP) a tisková konference v prostorách AV ČR. *pk*

VZDĚLÁVACÍ CENTRUM V BRNĚ

Deset let po založení Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze byla v Brně 20. září otevřena první mimopražská odbočka této významné instituce. ŽM tak učinilo další krok k naplnění jednoho ze svých hlavních cílů: chce informovat o židovských dějinách, kultuře, tradicích a zvycích v českých zemích a přispívat tím k větší toleranci a porozumění mezi rozmanitými skupinami lidí. Brněnská odbočka sídlí na třídě Kpt. Jaroše č. 3. *red.*

O SKUPINĚ NEBENREGIRUNG

V reprezentačních priestoroch Zrkadlovej siene Primaciálneho paláca v Bratislave sa 12. septembra konal odborný seminár historikov venovaný ilegálnej židovskej pracovnej skupine pôsobiacej na Slovensku v období Slovenského štátu. Táto skupina je v odbornej literatúre známa aj ako „Nebenregirung“. Členovia „Nebenregirung“ pomerne rýchlo odhalili skutočný osud zo Slovenska deportovaného židovského obyvateľstva. V konfrontácii so šokujúcou realitou si postavili ako cieľ prekaziť alebo aspoň obmedziť de-

portácie a následné vraždenie židovského obyvateľstva. Snažili sa o zastavenie alebo oddialenie deportácií, podplácali nemeckých poradcov a vplyvných úradníkov Slovenského štátu, informovali zahraničie, ale aj orgány Slovenského štátu vrátane prezidenta Tisa o skutočnom osude odvlčených. Je preto pochopiteľné, že činnosť pracovnej skupiny sa musela odohrávať v ilegalite. Niektorým členom ilegálnej skupiny sa podarilo prežiť a mohli v povojnovom období vydať svedectvo o svojej činnosti, iní toto šťastie nemali a oslobodenia sa nedožili. To posledné platí aj o najvýraznejšej osobnosti ilegálnej pracovnej skupiny – o Gizele Fleischmanovej, ktorú deportovali do Oswienčima s poznámkou „návrät nežiadúci“.

Odborný seminár venovaný problematike ilegálnej židovskej pracovnej skupiny je prvý svojho druhu a jeho organizátorom je Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR za spolupráce ŽNO Bratislava. Hlavné príspevky seminára predniesli: Gila Fatranová z Izraela, Szita Szabolc z Maďarska, Avri Fischer (synovec zavraždenej Gizi Fleischmanovej) z Izraela a Ivan Kamenec zo Slovenskej akadémie vied.

V popoludňajších hodinách sa účastníci seminára a širšej verejnosti za prítomnosti viacerých predstaviteľov verejného života a členov diplomatického zboru zúčastnili odhalenia pamätnej tabule pripomínajúcej aktivity pracovnej skupiny a mená jej členov. Tabuľa je umiestnená na budove sídla ŽNO Bratislava (Kozia 18). Na slávnostnom odhalení odzneli prejavy Dr. Jozefa Weissa (ÚZ ŽNO), Natana Steinera (Izrael), Petra Salnera (ŽNO Bratislava), Pavla Traubnera (ÚZ ŽNO), Avri Fischera (Izrael), veľvyslanca USA na Slovensku Rodolpha S. Vallee a veľvyslanca Izraela s pôsobnosťou pre Slovensko Davida Granita, bývalého veľvyslanca Slovenska v USA Martina Bútoru a bývalej veľvyslankyne Slovenska v Poľsku Magdy Vašáryovej.

Nová pamätná tabuľa na budove ŽNO je ďalšou hmotnou pripomienkou nedávnej histórie slovenského židovstva v Bratislave.

Jaro Franek

Z OBSAHU:

- Drážďanská inaugurácia 3**
- Sukot, sidra na tento mesiac 4–5**
- Rozhovor Markem Podwalem 6–7**
- Šéfem u Edisona**
- Výstava o živote Emila Kolbena 8–9**
- Mark Podwal jako sofer 12–13**
- Začal nový školní rok 13**
- Hotel v Černém lese 14**
- Arcibiskup Vik proti extremismu 15**
- Opatření k veřejnému označení 16**
- Petr Karas definitivně rehabilitován 17**
- Média: z českého tisku 18**
- Izrael: Proti Hizballáhu, díl 2 19**
- Kultura, zprávy, informace 21–24**

O té události se hovořilo již dlouho předem, spolkový prezident Horst Köhler se o ní zmínil již v únoru letošního roku při své návštěvě Izraele, kancléřka Angela Merkelová zase v květnu ve svém projevu při výročním zasedání American Jewish Committee ve Washingtonu. V polovině září byli v Německu po téměř sedmdesáti letech uvedeni do úřadu tři noví rabíni.

KDO BY SI TO KDY POMYSLEL

Připomíná to trochu starý vtíp z šedesátých let: Hitler obživne a nemůže uvěřit svým očím – Němci úspěšně obchodují a Židé úspěšně válčí. V tomhle duchu je asi zrovna tak paradoxní, že Německo má dnes nejrychleji rostoucí židovskou komunitu v Evropě a vzdělává své vlastní rabíny. Paradox je to však jen zdánlivý.

Dodnes mnoho lidí v Izraeli a v Americe považuje Evropu za jeden velký židovský hřbitov. A najde se i mnoho takových, kteří by na německou půdu (ale také například do Polska) nikdy nevkročili. Tragédie šoa je pro ně zkrátka nepřekonatelným traumatem. Evropa – a obzvláště Německo – pro ně nemůže představovat židovskou budoucnost. Jenomže svět se mění a Evropa obzvláště.

Skeptici, kteří by nevěřili, že k takové události, jako je inaugurace nových rabínů, vůbec dojde, by se však našli i mezi německými Židy. No ale *was heisst* němečtí Židé? Většina z těch, kteří se za ně dnes považují – a je to jen asi 20 % současné komunity, ostatní se nedávno přistěhovali z bývalého Sovětského svazu –, přišla do Německa po válce z Polska, ale i z Československa, včetně mnoha emigrantů z roku 1968. Proč by ale nevěřili? Nejde totiž tak o inauguraci samotnou, jako spíš o fakt, že se jedná o inauguraci rabínů liberálního směru.

Ignatz Bubis, zesnulý předseda Ústřední rady Židů v Německu (Zentralrat der Juden in Deutschland) i jeho nástupce Paul Spiegel, který zemřel letos v létě, vždy hovořili o německé židovské komunitě jako o „Einheitsgemeinde“, tedy o jednotné obci. Jednota v praxi znamenala, že židovské obce, sdružené v Ústřední radě, nepři-pouštěly liberální směr a řídily se pouze ortodoxní halachou. V Německu to vyvolávalo dost velké napětí, dokonce některé spory, ve hře nebylo jen náboženské přesvědčení, ale i významné státní dotace. Časy se však mění – Ústřední rada nejenže uznává obce reformního, tedy liberálního zaměření, ale dokonce i finančně podporuje studium jejich rabínů na Abraham Geiger Kolleg v Postupimi. Ústřední rada byla

proto jedním z hlavních pořadatelů inaugurace a její zástupci, viceprezident Dieter Graumann a Nathan Kalmanowicz, se slavnostního aktu také zúčastnili.

TROCHU ZKALENÁ RADOST

Drážďanská radnice zřejmě ve své novodobé historii takovýto slavnostní akt ještě nezažila. Média o ní referovala již několik dní předem, původně se dokonce čekala návštěva kancléřky, kterou však Angela Merkelová nakonec odřekla (vláda v té době projednávala účast Bundeswehru na libanonské misi OSN). Omluvila se

Tomáš Kraus DRÁŽĎANSKÁ INAUGURACE

i Charlotte Knoblochová, současná předsedkyně Ústřední rady Židů v Německu. V písemných zdravicích se však všichni, včetně spolkového prezidenta Horsta Köhlera, předsedy Bundestagu Norberta Lammerta, mnoha čelných německých politiků, akademiků a představitelů společenského a náboženského života, vyjadřovali v superlativech. A pravdou je, že ceremoniál nepostrádal mnoho symbolických významů. Historický milník, akt smíření, odpuštění, renesance, nová kapitola v dějinách, to vše ještě umocněno místem konání. Drážďany se staly svým válečným osudem a současnou obnovou – možná trochu politicky účelově – symbolem samy o sobě. To ve svém úvodním projevu neopomněl zdůraznit ani drážďanský primátor Lutz Vogel, který se účastnil i všech doprovodných akcí. Saský ministerský předseda Georg Milbradt hovořil zase o obrovském předválečném přínosu židovské komunity a jejích významných osobností německé vědě a kultuře. Zmínil se však také o tom, že ne všichni znovuzrození německého Židovstva vítají. Jsou to sice jen hlasy okrajové, ale přesto zaznívají. Patří k rétorice extrémní pravice, která se ve dvou spolkových zemích, včetně Saska, dostala do zemských parlamentů. Komunální volby se v Německu čekaly nedlouho po inauguraci, a tak neonacistická prohlášení zaznívala jako součást předvolební kampaně právě v době všeobecné euforie z faktu, že Německo má nové rabíny. A ještě jedna věc prý radost trochu kalila. Mluvil o ní v nadsázce Dieter Graumann: všichni jsou nadšeni z promoce a inaugurace – ale vždyť ti rabíni jsou jen tři! A jenom v Německu by jich bylo zapotřebí třicetkrát tolik, o zbytku Evropy ani nemluvě.

KDO BYL ABRAHAM GEIGER

Oni tři mladí mužové byli nejdříve promováni v obřadní síni drážďanské radnice se všemi poctami a náležitostmi jako absolventi Abraham Geiger Kolleg při univerzitě v Postupimi. Je to první rabínský seminář, založený po skončení války a po pádu komunismu na území kontinentální Evropy (v Londýně existuje již léta Leo Baeck College s obdobným zaměřením), byl založen v r. 1999. V Německu sice působí již o dvě desetiletí déle jiný obdobný ústav, a to Hochschule für Jüdische Studien na univerzitě v Heidelbergu, ta však, na rozdíl od postupimské vysoké školy, rabínský titul svým absolventům neuděluje (proto musel např. Karol Sidon svá rabínská studia dokončit v Izraeli). Geigerovo

Kollegium se však považuje za pokračovatele Hochschule für die Wissenschaft des Judentums, renomované berlínské předválečné instituce, jejímž otcem zakladatelem byl právě Abraham Geiger. A nejen zakladatelem. Přestože pocházel z velmi ortodoxní rodiny, přiklonil se ke snahám, které zahájil o sto let dříve rabín Moses Mendelssohn a které vyústily v židovské osvícenství, haskalu, ale i v reformu judaismu. Geiger také přišel s myšlenkou založit vysoké učení, teologickou fakultu, která by umožňovala židovská studia na akademické úrovni, a otevřela by tak judaismu intelektuálním kruhům. Podařilo se mu to až po téměř třicetiletém úsilí v roce 1872. Sám se pak stal zakládajícím členem kolegia a prvním rektorem Hochschule für die Wissenschaft. Dlouhodobé úspěšné působení této školy, jejímiž absolventy byly význačné osobnosti německé židovské historie, jako např. Leo Baeck, ukončili až nacisté.

Z KOSTELA DO SYNAGOGY

První slavnostní den byl zakončen koncertem židovských písní v jedné z dominant drážďanské siluety, nedávno zrekonstruované Frauenkirche. Od svého zničení při náletu stál tento chrám uprostřed města jako memento válečných hrůz, obdobně jako v centru západního Berlína torzo Gedächtniskirche. Až po sjednocení Německa se z iniciativy několika nadšenců zrodila myšlenka na jeho obnovu. Ta byla dokončena v letošním roce při příležitosti oslav osmistého výročí založení města, když byla – technicky náročně a ojedinele – nazpět vsazena chrámová kopule. Chrám však neslouží jen náboženským obřadům, je to i místo mnoha koncertů, přednášek, konferencí a duchovních setkávání.

(pokračování na str. 7)

SUKOT

Sukot je jeden z nejzajímavějších a nejtvořivějších svátků roku. Celá rodina se podílí na výstavbě a zdobení „přírodního obydlí“, v němž žijeme (či sedáváme) celý týden. Ale co vlastně o Sukot oslavujeme a jaký je pravý význam symbolu svátku, suky? Má stánek připomínat naše útočiště v poušti? V takovém případě je to symbol veškerého exilu, který Židé za čtyři tisíce let zažili, a symbol poděkování Bohu za skutečnost, že jsme přes všechno „nepříznivé klima“ přežili. Nebo má připomínat Boží „oblaka slávy“, která nás obklopila v poušti, svatyni, která sloužila jako předchůdce našeho svatého chrámu v Jeruzalémě?

Bible popisuje svátky v kapitole 23 knihy Jikra (Leviticus). V textu nacházíme dvě zvláštnosti. Tři svátky, které jsou uznávány jako naše národní svátky a které jsou v Bibli označovány jako „pouštní“, jsou Pesach, Šavuot a Sukot. Připomínají náš odchod z Egypta, přijetí Tóry na Sinaji a náš pobyt v pouštních stáncích. Roš hašana a Jom kipur jsou univerzálnější a k putování v poušti se nevztahují. Je zvláštní, že v Bibli jsou nejdříve vysvětleny svátky Pesach a Šavuot, pak přichází na řadu Roš hašana a Jom kipur, a teprve pak se mluví o Sukot. Mohli bychom argumentovat, že v takovém pořadí jdou svátky za sebou v hebrejském kalendáři. Ale i to je zvláštní. Vždyť Izraelité odešli z Egypta do pouště – lze tedy předpokládat, že stánky postavili vzápětí po Pesachu. Nebylo by tedy logičtější, aby pořádek svátků byl Pesach, Sukot, Šavuot, Roš hašana a Jom kipur? Za druhé je zmínka o Sukot rozdělena na dvě části. Nejprve nám Tóra říká: „...Patnáctého dne měsíce sedmého tohoto jest Svátek stanů po sedm dní Hospodinu. Dne prvního jest svolání svaté, žádné práce nebudete konati. Po sedm dní přinášeti budete zápalnou obětí Hospodinu... To jsou sváteční doby Hospodinovy, které povoláte jako svolání svatá...“ (3M, 23, 33-37) Zdálo by se, že poslední slova uzavírají biblický popis svátků. Ale hned v následujícím verši se Tóra znovu vrací k Sukot, jako by se o nich ještě nemluvilo: „Avšak patnáctého dne měsíce sedmého, až sklídíte úrodu země, budete slaviti svátek Hospodinův sedm dní...“

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

A vezmete sobě dne prvního plod stromu Hadar, ratolesti palmové a větve stromu Abot a vrby potoční a radujte se

Mark Podwal, Sukot, 2003.

před Hospodinem... Ve stanech budete bydleti sedm dní... Aby věděla pokolení vaše, že ve stanech dal jsem bydleti synům Jisraele, když vedl jsem je ze země egyptské...“ (3M 23,39-44) Proč se zmínka o Sukot opakuje? Proč se zmínka o čtyřech druzích neobjevila už v předchozím popisu svátku? A proč se o stanech mluví dvakrát?

Slyšel jsem výklad přisuzovaný Gao-novi z Vilna, že opakovaný popis Sukot s příkazem týkajícím se čtyř druhů dodává svátku nový aspekt – oslavu našeho vstoupení do země izraelské! Také velký filosof a halachista Maimonides vysvětluje, že radostnost tohoto svátku vyjadřuje pocity, které Izraelité cítili, když z vyprahlé pouště přešli do míst,

kde rostly stromy a tekly řeky, kde se rodilo ovoce a zelenina, a právě tyto plody symbolizují čtyři druhy (Průvodce zbloudilých, část 3, kapitola 43).

Svátek Sukot má tedy dvě polohy: jednak jako pouštní svátek, stejně jako Pesach a Šavuot – z této perspektivy by měl být zařazen hned za Pesach. A druhá poloha Sukot, ta, kterou symbolizují čtyři druhy plodů a jež představuje náš návrat do země izraelské a počátek vykoupení, náleží k Roš hašana a k Jom kipur – svátkům Božího království na zemi.

BEREŠIT 1M 1,1 – 6,8

Na závěr svátku Sukot, před šabatem, o kterém začínáme znovu číst Bibli od dílem Berešit, čteme svitek Kohelet.

A je zvláštní, jak zřejmý vztah existuje mezi zdánlivě pesimistickým, dokonce nihilistickým posláním Koheleta a biblickým příběhem o Kainovi a Abelovi.

V průběhu generací se spousta komentářů snažila vypořádat s tím, jak svitek, který opakovaně zdůrazňuje marnost života nahlíženého z perspektivy jisté smrti, souvisí se Sukot, svátkem veselí a radosti. Za autora Koheleta je tradičně považován král Šalomoun, náš nejmoudřejší a nejbohatší král. Úchvatnými elegantními kadencemi, ale s nesmlouvavou úderností mluví o tom, že ani moudrost, ani bohatství, ani materiální radovánky, ani práce nemohou přinést uspokojení, když „na všem, co se pod sluncem děje, je zlé to, že všichni mají stejný úděl“ (Kohelet 9,3).

Slovo „hevel“ (doslova dech či pára, jež se nám objevuje u úst v mrazivých dnech, toto slovo se obvykle překládá jako marnost) se ve svitku objeví třicetkrát. A není divu! Vždyť podle doslovného významu tohoto svitku, „mrtví nevědí zhola nic a nečeká je žádná odměna, jejich památka je zapomenuta. Jak jejich láska, tak jejich nenávisť i jejich horlení dávno zanikly a nikdy se již nebudou podílet na ničem, co se pod sluncem děje“ (Kohelet 9,5-6).

Tradiční komentáře, především Targum, zdůrazňují prchavou marnost života, viděného „pod sluncem“ – pod sluncem, a nikoli pod milujícím a věčným Hospodinem, z perspektivy našeho smrtelného, konečného a často nespravedlivého světa, a nikoli z perspektivy nekonečného a správného světa, který teprve

přijde. Takové vyznění dává i souvislost se Sukot: pohlížíme-li na celou zkušenost v poušti z čistě zeměpisně-historického pohledu, pak suky byly jen dočasné stany, které nás jen stěží ochránily před chladem, horkem, deštěm a větrem. Nazíráme-li ovšem poušť jako přirozený následek Božího zázraku a zásahu, díky němuž jsme byli osvobozeni z egyptského otroctví, pak se pouštní stánky stanou obláčky a paprsky boží slávy, jež symbolizují svatyni.

Nicméně i podle jednoduchého smyslu textu se zdá, že král Šalomoun – navzdory počátečnímu pesimistickému zhodnocení života jako pomíjivé a bezvýznamné záležitosti, jež vyprchá stejně rychle jako obláček páry – učinil fascinující obrat. Ve verši, jež následuje po konstatování o marnosti života, který vždy končí zkázou lidské lásky, nenávisti a žárlivosti, autor náhle zvolá: „Jdi, jez svůj chléb s radostí a popíjej své víno s dobrou myslí, neboť Bůh již dávno našel zalíbení ve tvém díle. ... Všechno, co máš vykonat, konej podle svých sil, neboť není díla ani myšlenky ani poznání ani moudrosti v říši mrtvých, kam odejdeš“ (Kohélet 9,7-10).

Co způsobilo tuto změnu, podle níž je právě nevyhnutelnost smrti a krátkost života důvodem pro to, abychom se z života radovali a činili se, seč mohli, abychom ho naplnili? Takový je podle mého názoru pravý smysl svitku krále Šalomouna. Pokud by nám byla dána nekonečnost, nic by nás zřejmě nehnalo se něčím zabývat – vždyť bychom mohli vše neustále odkládat na zítra. Jenže jsme jen smrtelníci, kteří si musí užít radosti každého okamžiku, učinit z každé chvíle to nejlepší, co dokážou.

Úvodní oddíl Knihy Berešit vypráví o Kainovi a Abelovi, Hebelovi, pastýři, jehož kratičký život – prchavý obláček páry – byl krutě přetržen. Bible nám nicméně říká: „a také Hebel přinesl [oběť] z prvorozených ovcí svých, a [sice] z tuku jejich. A vzhlédl Hospodin [milostivě] na Hebela i na oběť jeho“ (1M 4,4). V konečném součtu, ať žijeme do sta nebo do dvaceti, se nám zdá, že žijeme krátce a že život pomíjí jako pára. Nemůžeme doufat v nic lepšího, než že v čase, který je nám vyměřen, žijeme v pravdě a spravedlivě, v oddanosti Bohu, a že vyplníme své lidské poslání jako pastýři, kteří se starají o ty, kdo jejich péči potřebují.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – říjen 2006

Staronová synagoga

1. 10.	neděle	předvečer Jom kipur	18.23 hodin
2. 10.	pondělí	JOM KIPUR Mazkir konec svátku	8.00 hodin 11.00 hodin 19.27 hodin
6. 10.	pátek	předvečer Sukot a šabatu	18.12 hodin
7. 10.	sobota	1. den SUKOT Mincha večerní bohoslužba	9.00 hodin 17.45 hodin 19.16 hodin
8. 10.	neděle	2. den SUKOT konec svátků	19.14 hodin
13. 10.	pátek	Hošana raba a začátek šabatu	17.58 hodin
14. 10.	sobota	šabat ŠEMINI ACERET Mazkir Mincha konec šabatu	9.00 hodin 10.00 hodin 17.30 hodin 19.02 hodin
15. 10.	neděle	SIMCHA TORA Mincha konec svátku	9.00 hodin 17.30 hodin 19.00 hodin
20. 10.	pátek	začátek šabatu	17.44 hodin
21. 10.	sobota	BEREŠIT 1M 1,1-6,8; hf: 1S 20,18-42	
22. 10.	neděle	1. den Roš chodeš chešvan	
23. 10.	pondělí	2. den Roš chodeš chešvan	
27. 10.	pátek	začátek šabatu	17.30 hodin
28. 10.	sobota	NOACH 1M 6,9-11,32; hf: Iz 54,1-55,5 konec šabatu	18.36 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin,
maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

1. 10.	neděle	předvečer Jom kipur	18.23 hodin
2. 10.	pondělí	JOM KIPUR Mazkir	8.00 hodin 11.30 hodin
6. 10.	pátek	předvečer Sukot	18.12 hodin
7. 10.	sobota	1. den SUKOT večer	9.00 hodin 17.58 hodin
8. 10.	neděle	2. den SUKOT večer	9.00 hodin 17.58 hodin
13. 10.	pátek	ŠEMINI ACERET Mazkir	9.00 hodin 11.30 hodin
14. 10.	sobota	večer SIMCHAT TORA	17.58 hodin 9.00 hodin
15. 10.	neděle	začátek šabatu	17.44 hodin
20. 10.	pátek	šabat BEREŠIT	9.00 hodin
21. 10.	sobota	začátek šabatu	17.30 hodin
27. 10.	pátek	NOACH	9.00 hodin
28. 10.	sobota		

Španělská synagoga (Bejt Praha)

1. 10.	neděle	Jom kipur – Kol nidre	18.15 hodin
2. 10.	pondělí	JOM KIPUR ráno Neila Havdala – šofar	10.00 hodin 18.00 hodin 19.27 hodin

Každý pátek kabalat šabat v 18.30 hodin.

SVOU SYNAGOGU MÁM V PRAZE

Rozhovor s malířem Markem Podwalem

Foto Karel Cudlín.

Malíř, grafik, ilustrátor a lékař **MARK PODWAL** (narozený roku 1945 v Brooklynu) ve svých akvarelech, kresbách a grafikách čerpá z židovské tradice, hojně z pražských židovských reálií. Je autorem řady kreslených knih, mnoho dalších ilustroval (viz str. 12-13). Od roku 1972 publikuje politické kresby a karikatury v *New York Times*. Jeho práce jsou zastoupeny v galeriích a muzeích v New Yorku, Londýně, Jeruzalémě, v Paříži a v Praze. Poprvé přijel do České republiky před deseti lety (viz rozhovor *Rch* 12/1996), od té doby se sem často vrací a spolupracuje s Židovským muzeem. Do listopadu je v Americkém kulturním centru přístupna jeho výstava nazvaná Výtvarné metafory Marka Podwala.

Pane Podwale, jezdíte do Prahy od roku 1996, pražské motivy používáte často ve svých obrazech. Inspiruje vás město ještě, nacházíte tu něco nového?

Zatím ano, ještě mě inspiruje. Ale je stále západnější, turističtější, je tu spousta nových hotelů, restaurací, značkových obchodů. Já mám rád Prahu s prázdnými ulicemi, v neděli brzy ráno nebo v noci. Praha nemůže nikdy ztratit své kouzlo, svou jedinečnost, protože tu je tolik zachovalých památek. Ale někdy mám pocit, že mizí její tajemno.

Jak se vám jeví židovská čtvrť?

Na jedné straně krásné synagogy, hřbitov, na druhé tu je po ulicích k vidění spousta

kýčů. V uměleckých galeriích, na stáncích. Slušné věci najdete jen v obchodě v Židovském muzeu. Mně samotnému ty stánky nijak nevadí, vždycky si koupím nového golema, kterého doma přidám do své sbírky, ale spouště mých známých připadají ty boudy u Starého hřbitova hrozné. Možná by stálo za úvahu vyrábět víc replik předmětů z Židovského muzea a prodávat je – jsou tam nádherné věci, lidi by je určitě kupovali. Nevím, jak složité nebo nákladné by to bylo, ale asi by to stálo za to.

V současné době probíhá v Americkém kulturním centru výstava vašich obrazů. Vybíral jste exponáty sám?

Nabídl jsem, co jsem měl k dispozici, a pražské Židovské muzeum nabídku doplnilo o obrazy, které už vlastní. Je tam hodně obrazů tematicky spojených s Prahou. Situaci trošku komplikovala skutečnost, že současně mám výstavu v New Yorku, v galerii Forum, která mě zastupuje. Moc se tam líbil třeba obraz *Macesovy měsíc*, ale já ho neprodal, protože jsem už slíbil, že ho daruji pražskému muzeu.

Zabýváte se stále i politickými kresbami?

Občas kreslím pro *New York Times*. Potíž je v tom, že redaktori jsou teď tak politicky korektní, tak úzkostliví, jak si kdo kresbu vyloží, že často chtějí, abych obrázky měnil, vlastně rozmělnoval. Člověk dostane výborný nápad a pak ho musí okleštovat, zplošťovat, nemám to rád. Nekreslím jen pro peníze, moje kresby odrážejí mé pocity a názory, takže někdy práci odmítám. Jednou mi zavolali, abych jim ilustroval článek od Arafáta. To bych opravdu nemohl. Ale lidé si obrázky vykládají různě. Jednou jsem ilustroval text od Ehuda Baraka. Pak jsem náhodou narazil na článek v *Jordánských Timesech* a chválili mě, jak jsem u Barakova článku „trefil hřebík na hlavičku“. Na obrázku byl Jeruzalém a místo minaretů jsem nakreslil pušky, jako symbol intifády. Oni to pokládali ze symbol izraelské brutality.

Kresby kritizující muslimské teroristy by tedy byly nepřijatelné?

Ano. Moje kresby jsou v původní podobě, tedy s výraznějším špílcem, pro editory až na výjimky nepřijatelné. Jednou jsem namaloval Arafáta a místo obličeje měl bombu. Jindy zase u textu, který pojednával o tom, že Arafát zůstal vždycky stejný,

tedy terorista, Arafáta jako napůl jehně a napůl leoparda a ten leopard měl na hlavě šál, kefiji, a na ní místo skvrn bomby a leopardí skvrny byly také bomby. Editoři mohli vyletět z kůže a nejprve musely pryč bomby z leoparda, pak z kefije, pak celá kefija. Ale smysl snad přesto zůstal zachovaný. Ale opatrnost se týká všeobecně etnických a náboženských témat. Dříve jsem v kresbách hodně používal menory – menora jako izraelský tank nebo obrácená menora jako železnice do Osvětimi. Když jsem loni namaloval ramena menory jako silnice (bylo to k článku o Šaronovi, který začal zaujímat centristické názory), vrátili mi to, že nemohou tisknout obrázek, který mění náboženské symboly.

Stalo se vám totéž někdy i s textem ve vašich knihách?

Když jsem psal a maloval *Jeruzalémské nebe: hvězdy, kříže a půlměsíce*, knihu pro děti, snažil jsem se ukázat, jak je Jeruzalém významný pro světová náboženství, judaismus, křesťanství, pro islám. První verzi textu mi editor vrátil s tím, že je „příliš židovská a nepřístupná“.

U nás je velmi populární americká židovská literatura. Existuje něco jako americké židovské výtvarné umění?

Stejně jako u literatury se hodně debatuje o tom, jak by se takové umění mělo určovat. Podle námětu? Podle autora? Většina amerických židovských umělců nekreslí obrazy s židovskými náměty. To, co se dělá, jsou často kýče. Nebo jsou to velmi abstraktní obrazy, které mají hebrejský název. Před lety vytvořil velmi slavný minimalistický malíř Barnett Newman obraz nazvaný *Zimzum*. Byl to jeho jediný obraz s otevřeně židovským odkazem.

V současné době připravujete film o Starém židovském hřbitově. Jak bude vypadat?

To bych také rád věděl! Natáčeli jsme s Allanem Millerem, režisérem dokumentárních filmů o hudbě (k jeho nejnámějším patří film o Mozartovi nebo o houslistovi Jicchaku Perlmanovi). Jeho manželka Maruška pochází z Čech, její otec, novinář Wiener, psával před válkou do *Lidových novin* sloupky, které podepisoval Alkazar. Maruška o něm napsala knihu. Ale zpátky k filmu: natáčeli jsme tu během posledních dvou let, celkem máme asi čtyřicet hodin materiálu, který se musí sestříhat na hodinu a půl pro americkou televizi. Jsou to nejrůznější záběry hřbitova, rozhovory s lidmi, kteří mluví o tom, co pro ně hřbitov znamená. Jsou tam lidi z Prahy, ale Allan uvažuje i o těch, co žijí v Ameri-

ce a k židovské Praze mají silný vztah, jako je Philip Roth.

Film se odvíjí od zajímavosti, na kterou nás upozornil Elie Wiesel (ten by ji měl ve filmu také vyložit). Sice že to bylo právě na Starém pražském židovském hřbitově, kde se měli sejít sionští mudrci u hrobu velevýznamného rabína (neříká se, kterého), aby probrali, co se jim podařilo provést za uplynulých sto let a co provedou za další století. První zmínka o Starém pražském hřbitově a sionských mudrcích se objevila v knize německého autora Gottschalka v šedesátých letech 19. století a odtud se pak dostala do *Protokolů sionských mudrců*. Ve filmu jsou i záběry turistů, kteří vcházejí a vycházejí ze hřbitova. Výborná byla jedna postarší Američanka, která vyšla ven, odfrkla si a řekla: „Tak halabala poházené náhrobky jsem na hřbitově ještě neviděla.“

Filmovali jste i jinde, než na Starém hřbitově?

Filmovali jsme na žižkovském hřbitově, kam komunisté postavili televizní vysílač, a na hřbitově ve Strašnicích. Zaujaly mě tam mimo jiné rodinné náhrobky, na nichž bylo vynechané místo pro vepsání jména a data smrti lidí, kteří evidentně zemřeli za holocaustu, takže tam nemohli být pohřbeni. Natáčeli jsme také v Pinkasově synagoze a ve Staronové. Podle Allana by měl být film hotový na jaře 2007. Pak bude promítán v galeriích, také v Kongresové knihovně ve Washingtonu, v americké televizi. A samozřejmě v Praze.

Často zmiňujete svého přítele Elieho Wiesela. Jste s ním stále v kontaktu?

Skoro každý den si voláme. Prožívá teď šťastné období, protože před rokem se jim narodil vnuk a s manželkou Marion si ho opravdu užívají. Má krásný smysl pro humor. Vždycky, když slyším nějaký nový židovský vtíp, zavolám ho Eliemu.

Wiesel se angažoval v kampani za americký zásah v Dárfúru. Připojil jste se nějak k této kampani? Angažujete se v Americe v záležitostech týkajících se lidských práv?

Do kampaně za Dárfúr jsem se nevolal. Ale mám jiné aktivity. Děti z prvního stupně židovských, muslimských a křesťanských základních škol kreslí obrázky inspirované mou knihou *Jeruzalémské nebe*. Jsou to děti z newyorských škol, ale plánujeme i projekt pro školu poblíž Los Angeles a jednu v Charlotte, v Severní Karolíně. Možná i v Jeruzalémě. Děti kreslí, pak se společně sejdou, povídáme si o tom, co se z knihy dozvěděly, co pro které náboženství Jeruzalém znamená, jaké

o něm mají příběhy a legendy, a také o tom, že je možné a nutné, aby se lidé různých věr spolu snažili. V ideálním případě se děti baví mezi sebou, zjistí, že jsou vlastně všechny stejné. Myslím, že je hodně důležité věnovat se právě malým, než začnou být příliš ovlivňováni svým prostředím, podléhat předsudkům. Nebyl jsem si jist, jak to dopadne, ale mám pocit, že na rozdíl od dospělých, kteří vnímají Jeruzalém většinou jednorozměrně, ho děti dokázaly pochopit trojrozměrně.

Jste členem umělecké rady při Muzeu holocaustu ve Washingtonu. V čem vaše práce spočívá?

Už dvacet let jsem členem komise pro získávání nových obrazů pro Muzeum holocaustu a několik let jsem byl členem poradního výboru pro objekty, které se vystavují v muzejních prostorách a nesouvisejí s holocaustem, mají být takovou „přestávkou“ mezi hrůzami, které se návštěvníkům ukazují. Vybírají se většinou hodně abstraktní věci, hlavní slovo mají kurátoři a vedení muzea. Podle mého názoru se nejlépe povedlo vybrat sochu Joela Shapira, která stojí před muzeem.

Jaký je váš názor na muzea holocaustu?

Je jisté, že mají svůj účel, protože třeba Američané vědí o historii velmi málo. Ale přesto si nejsm úplně jistý: už jich existuje tolik, a přesto je evropský antisemitismus na vzestupu. Když jsme točili film, dvakrát na nás někdo volal antisemitské urážky. Někdy mám pocit, že v nich spíš Židé nacházejí útěchu, než že by vedly k tomu, aby se minulost už nikdy neopakovala. Je strašné, že šoa, nejzdokumentovanější událost v lidských dějinách, má stále popírače, i když to asi mnoho z nich dělá jen proto, aby se jejich jména objevila v novinách.

Máte vztah k newyorskému židovskému společenství?

Svou synagogu mám tady v Praze, Staronovou. V Americe se mi některé synagogy líbí, jsou to třeba pěkně postavené budovy, ale nic víc. Víte, nechodím na bohoslužby pravidelně, ale když už jdu, hodně to prožívám. Nejsem ortodoxní, ale mám rád, když se bohoslužba koná tradičním způsobem. Působí to na mě zvláštním kouzlem, které by se možná vytratilo, kdybych všemu rozuměl, kdybych pronikl do „techniky“ modlení. Umím hebrejsky tak, abych v ní mohl číst, trochu se domluví. Ale hebrejštiny, bohoslužba, rituály pro mě mají určité tajemství. Kdybych všemu rozuměl, přestalo by mě to inspirovat.

ALICE MARXOVÁ

DRÁŽDANSKÁ INAUGURACE

(dokončení ze str. 3)

Koncert židovské hudby se odehrál v režii dráždansko-kamenického ženského synagogálního sboru za účasti kantorky Mimi Sheffer, vynikající sólistky původem z Izraele. Pro mnohé bylo překvapením aranžmá většiny skladeb, které ve Frauenkirche zazněly. Snad to bylo prostředím chrámu, ale mnohdy zněly židovské melodie jako koledy v německých protestantských kostelích...

Tenhle hudební tón se ostatně nesl i druhým dnem při uvedení nových rabínů do úřadu. Tato část inaugurace se odehrávala v dráždanské synagoze. Škoda jen, že si architekti nevzali příklad z rekonstrukce Frauenkirche a namísto moderního kvádrů neobnovili na labském nábřeží původní Semperovu synagogu. Drážďany by se tak mohly chlubit třetím Semperovým architektonickým skvostem, po Zwingru a budově Opery.

Vlastní ceremonie byla nicméně velmi důstojná. Vedl ji prezident Geigerova semináře rabín profesor Walter Jacob, potomek německé rabínské rodiny. Bohoslužba, včetně čtení z Tóry, se odehrávala v reformním duchu (vedle již zmíněné hudební složky byla výraznou odlišností od tradičního ritu aktivní účast žen v kípách a talisech), účastníci se jí zástupci všech směrů, včetně Německé rabínské konference. Až zde by se tedy dalo hovořit o skutečně „Einheitsgemeinde“.

A CO MY S TÍM?

Hovoříme stále o inauguraci tří nových rabínů, ale zatím jsme se nezmínili o tom, kdo oni tři pánové jsou.

Daniel Alter absolvoval nejdříve již zmíněnou Vysokou školu židovských studií v Heidelbergu, zaměřenou ortodoxním směrem. Pro mnohé bylo proto jeho absolutorium na Geiger Kolleg překvapením. Ve studiích bude dál pokračovat. Možná, že časem bude promován i jako rabín ortodoxní.

Malcolm Mattiani se narodil v Jihoafrické republice, absolvoval studijní program „Mechina“ v Jeruzalémě a poté studoval judaistiku a hebraistiku na univerzitě v Kapském Městě. Jako jediný absolvent nezůstává v Německu; vrací se do Kapského Města, kde bude rabínem kongregace Tempel Israel.

Dr. Tomáš Kučera pochází z Moravy. Studium biochemie ho přivedlo za hranice České republiky, nejdříve do Německa, poté do Spojených států. Zde se rozhodl, že se bude intenzivněji věnovat studiu judaismu. Absolvoval Pardes Institut v Jeruzalémě, a poté nastoupil na Abraham Geiger Kolleg v Postupimi. Jako rabín bude působit v Mnichově v kongregaci Bejt Šalom, která částečně financovala jeho studia.

Není to tak často, kdy je ordinován česky hovořící rabín. A je proto zcela přirozené, že o Toma Kučeru bude velký zájem i v jeho rodném Česku. To jde ruku v ruce s tím, že naše Federace židovských obcí – obdobně jak to již učinila Ústřední rada v Německu – začala akceptovat liberální judaismus.

TOMÁŠ KRAUS

ŠÉFEM U EDISONA

Před sto deseti lety založil Emil Kolben svou slavnou firmu

U příležitosti 135. výročí založení Českomoravských strojíren a 110. výročí vzniku elektrotechnické firmy **KOLBEN a spol.**, elektrotechnická továrna v Praze-Vysočanech (29. října 1896) je ve Vysočanské radnici od 19. září otevřena výstava věnovaná osobnosti ing. Emila Kolbena a růstu jeho firmy v pozdější koncern Českomoravská-Kolben-Daněk, akc. spol., vedle Škodových závodů nejvýznamnější strojírenské a elektrotechnické firmy v republice. Výstavu je možno ve staré Vysočanské radnici (Sokolovská 324/14, stanice metra Vysočanská) navštívit do 12. října 2006.

ZE STRÁNČIC DO SVĚTA A ZPĚT

Emil Kolben se narodil 1. 11. 1862 ve Stránčicích v rodině obchodníka s malým hospodářstvím. Měl osm sourozenců, jeden z bratrů vlastnil statek v Petrovicích, kde společně s Emilem zkoušeli zvyšovat úrodnost polí pomocí elektřiny. Bratr Jindřich žil v Americe a řadu let byl ředitelem administrace českých novin *Svornost* v Chicagu. Nejbližší Emilovi byl bratr Alfred, s nímž spolupracoval na konstrukci elektrických strojů, pozdější ředitel průmyslové školy v Brně. Sestry Marie a Kamila zůstaly v rodném domě ve Stránčicích, kde jejich životy skončily společnou sebevraždou před deportací.

Emil Kolben studoval na německé technice v Praze. Rok po absolutoriu mu Český zemský výbor udělil Gerstnerovo cestovní stipendium na dva roky (1200 zlatých), které zásadně změnilo jeho další život. Budoucí vynálezce navštívil německá průmyslová centra, Paříž, Londýn a New York, odkud podnikal studijní cesty po USA. Brzy se skvěle uchytil: získal zaměstnání v konstrukční kanceláři Edisonových podniků v Schenectady, za rok už byl šéfinženýrem technického oddělení a často spolupracoval s T. A. Edisonem.

„Edison byl vždy laskavý, ale měl vlastnost bránit se novým známostem,“ vzpomínal Kolben později. „Nejraději ze všeho dělal dobré vtípy a originální žerty rád poslouchal. Stalo se, že se dobrému nápadu smál třeba čtvrt hodiny. Měl zvláštní zálibu v tom, když mohl pověsit bulíka na nos některému z novinářských reportérů. Vypravoval jim pokaždé o svých plánech vymyšlené věci, dělal fantastické kombinace a měl nehoráznou radost z toho, když byly vytištěny... Řekl bych, že byl knižně a v teorii slabý. Byl samostatný, vyšlý z tvrdého života, luštil hravě nejtěžší problémy tváří

v tvář. Pokaždé, když se zabýval uskutečněním nějakého z těžkých projektů, měl jeho štáb inženýrů, konstruktérů a dílovedoucích krušné časy. Tak jedenkrát pracovali jsme pět neděl v pravém smyslu ve dne v noci. Sám Edison se z továrny nehnul. Jedl ve své pracovně a spal v ní na pohovce pouhé tři až čtyři hodiny. Vydržel tak pracovat několik týdnů, neboť na každou svou novou ideu dovedl soustředit mysl jedinečným způsobem.“

Ve Spojených státech Kolben zůstal čtyři roky, stal se Edisonovým asistentem a nakonec šéfinženýrem a vedoucím veške-

T. A. Edison a E. Kolben při zahájení tramvajového provozu v Schenectady (USA). Foto archiv

řích technických kanceláří a laboratoří Edison General Electric Company. V době svého amerického angažmá zažil prudký rozvoj silnoproudé techniky a elektrických pouličních drah ve městech Nového světa. Původní Edisonova dynam, stavěná dosud převážně na základě empirických zkušeností, byla s pomocí Kolbenových výpočtů úspěšně zdokonalována a rekonstruována. Tehdy vznikly např. série standardních typů dynam a motorů a série dalších mnohopólových strojů, stejně jako velkých nízkootáčkových dynam vhodných k přímému spojení s parními stroji.

V roce 1889 se Kolben setkal v Americe s vynálezcem a podnikatelem Nikolou Teslou, který také studoval na pražské technice a v letech 1882–85 pracoval pro Edisona. Tesla Kolbenovi umožnil účastnit se zkoušek elektromotorů na třífázový střídavý proud ve své newyorské laboratoři, kde byl poprvé v praxi uplatněn princip točivého elektromagnetického pole. Tato zkušenost přispěla ke Kolbenovu jednoznačnému zaměření na střídavý proud a byla základem jeho celoživotního díla a úspěchu. Využití střídavého proudu ne-

únavně prosazoval, a třebaže mu pozdější vývoj dal za pravdu, obhájit tuto ideu nebylo snadné: k zastáncům stejnosměrného proudu patřil skoro celý tehdejší odborný svět v čele s Edisonem.

Evropě Kolbena vrátila jeho žena, která ve Spojených státech nikdy nezdolala. Rodina se pak usadila ve Švýcarsku, kde Kolben s kolegy vybudoval základy pro vývoj synchronních a asynchronních třífázových motorů a pro přenos elektrické energie na velké vzdálenosti; zde vznikla i jeho základní odborná pojednání o asynchronních motorech, která měla světový ohlas. V roce 1895 se tu Kolbenovým narodil nejstarší syn Hanuš. V příštím roce se vrátili do Prahy a ubytovali se ve vile Fleissnerka ve Vysočanech. Počátkem roku 1898 se jim tu narodila dcera Gerta

a o čtyři roky později dcera Lilly. Brzy poté se stěhovali do tzv. Červené vily v Hradešinské ulici na Vinohradech, provedené ve stylu folklorní secese.

KOLBEN A SPOL.

V Praze Kolben s podporou několika tichých společníků, z nichž nejvýznamnější byl Karel Bondy, založil 29. října 1896 komanditní společnost s názvem **KOLBEN a spol.**, elektrotechnická továrna v Praze-Vysočanech. Továrna stála na periferii, ale v bezprostředním sousedství silnice a železnice, s dostatečným zdrojem užitkové vody a s možností neomezeného rozšíření.

Emil Kolben byl nejen zakladatelem, ale skutečným tvůrcem a duší celého podniku. Veškeré stavební dispozice a konstrukce prvních třífázových elektrických strojů byly jeho dílem a byly zhotovovány na místě. Vlastní zaujatostí a aktivitou šířil kolem sebe výjimečné pracovní nadšení. Dispozice i vybavení továrny byly zcela moderní, umožňovaly hospodárnou výrobu a budily pozornost jako zdařilý pokus o kombinaci evropské a americké dílenské

praxe. Továrna rychle rostla: počet zaměstnanců z počátečních 25 vyletěl během tří let na 400, jen za první rok bylo vyrobeno zboží v hodnotě 94 500 zl. Již pět měsíců po zakoupení pozemků byly v prodeji první třífázové alternátory, synchronní a indukční motory, dynamo a náhony pro jeřáby. V roce 1899 byl provoz rozšířen o slévárnu pro vlastní potřebu, v letech 1907-8 doplněnou o několik provozů pro potřeby celého domácího strojírenského průmyslu včetně Českomoravských strojíren.

V roce 1898 byla firma s finanční podporou Živnostenské banky přeměněna na *Elektrotechnickou akciovou společnost, dříve Kolben a spol.* Tehdy mohla být továrna rozšířena o elektrárnu, kovárnu, modelárnu, strojovnu, výpravnu zboží se skladišti atd. a její výrobky zahájily vítěznou tažení světem. V roce 1900 vyrobila EAS první lokomotivu a tisící parní stroj, dodala zařízení elektrárny v Holešovicích a na Světové výstavě v Paříži získala zlatou medaili za tisící alternátor. V dalším roce byla zahájena výroba parních válců a turbín, rok poté byly vyrobeny dva největší alternátory pro londýnskou elektrárnu a první rychlíková lokomotiva. V roce 1903 se začaly vyrábět turbogenerátory a obloukové lampy, elektricky poháněné jeřáby a výtahy. V následujícím roce bylo vyrobeno a instalováno kompletní zařízení elektrárny pro Tasamáni. Roku 1906 začala výroba světlometů pro rakouské námořnictvo a pozemní armádu. Roku 1907 EAS uzavírá smlouvu s Ringhofferovou strojírnou o stavbě automobilky Praga, z níž o dva roky později vyjely první automobily. V té době vyvezla továrna velké zakázky strojů a zařízení pro pouliční dráhy do severoanglických měst, na ostrov Man a do Lvova. Od roku 1908 se firma soustředila na vývoj motorů pro pražskou pouliční dráhu. Do roku 1910 bylo vysočanskou továrnou vyrobeno 10 000 elektrických strojů a dodáno na 70 kompletních velkých elektráren včetně rozvodů (1912 postavila EAS např. vodní elektrárnu v Praze na Štvanici).

V roce 1921 se sloučila EAS s Českomoravskými strojírnami v koncernu *Českomoravská-Kolben, akc. spol.* v Praze a Emil Kolben tu působil jako vedoucí ředitel elektrotechniky. Pro další pokrok elektrotechnické výroby měla velký význam smlouva o technické spolupráci s americkou firmou Westinghouse v Pittsburgu v roce 1922. O pět let později došlo ke sloučení s firmou Breitfeld-Daněk v Praze Karlíně v koncernu *Českomoravská-Kolben-Daněk, akc. spol.* V roce 1930, tedy za světové hospodářské krize, zahajuje ČKD v Karlíně výrobu leta-

del, od r. 1932 se podílí na elektrifikaci Slovenska a v Praze staví lanovku na Petřín. V roce 1935 začala ČKD s výrobou myček nádobí a pro ministerstvo národní obrany dodala první tanky, začalo se s výrobou velkých Kaplanových turbín, měřících transformátorů a komorových pecí. V roce 1936 se rozjela úspěšná výroba vozu Aero 50 a roku 1937 byly vyrobeny první trolejbusy pro Prahu.

OKUPACE A TEREZÍN

Od podzimu 1938 doporučovalo Emilu Kolbenovi mnoho přátel, aby včas emigroval. Jeho stereotypní odpověď zněla prý vždy stejně: „*Mně, Kolbenovi, nesmí a nemůže nikdo ničeho zlého učiniti.*“

Elektromobil Emila Kolbena. Foto archiv.

Tím každá diskuse končila. Jeho syn Hanuš a mladší dcera Lilly s rodinami nechtěli opustit otce v nejisté situaci. Pouze starší Greta emigrovala s rodinou v květnu 1939 do Anglie. Hned po okupaci se musel Emil Kolben vzdát všech funkcí, v průběhu roku následoval nucený prodej rodinných firem *Káblovky* v Hostivaři a *Elektroizolační společnosti* v Hloubětíně, které dosud vedli syn a zetě. V srpnu 1940 zemřela Emilova manželka Malvína. V roce 1942 byl zatčen a deportován jeho zeť Vilém Lieder-Kolben a dva vnuci.

Dne 6. června 1943 byl ve věku 81 let deportován také Emil Kolben spolu se synem Hanušem a vnukem Jindřichem do Terezína. O tři týdny později, 3. července 1943, zemřel v Podmokelských kasárnách.

Kolbenka před 1. světovou válkou. Foto archiv.

POCTY A ZAPOMNĚNÍ

Za svého života se ing. Emil Kolben dočkal mnoha poct. V roce 1908 mu za tvůrčí přínos rozvoji elektrotechniky a elektrotechnického průmyslu pražská německá technika udělila čestný doktorát a byl zvolen předsedou *Svazu rakouských průmyslníků*. V roce 1910 mu císař udělil Řád železné koruny a přijal ho na osobní audienci; v roce 1912 se stal předsedou *Zemského svazu strojírenského průmyslu v Českém království* a v roce 1919 členem *Československé státní obchodní rady*. Vrcholem jeho jedinečné životní dráhy se staly velké oslavy u příležitosti jeho 70. a 75. narozenin. K vedoucím zaměstnancům ČKD tehdy přednesl projev, v němž vzpomenu na počátky své podnikatelské činnosti: „*Vy-zbrojen rozsáhlými vědomostmi a zkušenostmi ve všech odvětvích silnoproudé elektrotechniky a drže krok s tehdejší nejmodernější pokrokem ve výrobě elektrických strojů a zařízení, pomyslel jsem v srpnu 1896 na to, že dám své bohaté znalosti a zkušenosti do služeb své české domoviny. V tehdejší Rakousku bylo jen málo menších elektrotechnických výroben, a to pouze v počátečním stadiu vývoje. Zdálo se mi nejlepším, abych sám zřídil moderní elektrotechnickou továrnu ve středu velké průmyslové oblasti, v tradičním sídle vysoce rozvinutého strojírenství: v Praze. Tak vznikla ... továrna, která se stala základem dnešního největšího elektrotechnického podniku československého.*“

Zatímco tato továrna patřila k sloupům českého průmyslu a strojírenství i v době poválečné, o jejím zakladateli a tvůrci se jako o kapitalistovi nesmělo vůbec hovořit. Teprve po roce 1989 se Kolbenovi dostává satisfakce: jeho jméno nese jedna ze stanic metra trasy B a také ulice v Praze 9, Stránčice mu vrátily čestné občanství (zrušené nacisty) in memoriam, 26. září 2006 mu byla odhalena pamětní deska na Vysočanské radnici a uděleno čestné občanství Prahy 9.

ARNO PAŘÍK

V textu jsem vycházel ze vzpomínek Kolbenova vnuka ing. Jindřicha Kolbena, který se právě nyní dožívá 80 let. Ad mea veserim šana!

Nicola a Giorgio Pressburgerovi **KŘEŠŤANÉ**

Gój: tohle slovo Židé z osmého obvodu vždy vyslovovali se směsicí lhostejnosti a podezření. Říci o někom, že je gój, znamenalo přiznat možnost, že dotyčný je schopen udělat něco, co by žádný Žid nikdy neudělal – v negativním smyslu, samozřejmě. Jakkoli klidně bylo ono slovo vysloveno, v hlase se vždy ukrývala stáletá nedůvěra a špatně utajená nevráživost, které byly, alespoň co se pamatují, křesťany hojně opláceny.

Pokaždé, když došlo na trhu ke sporu mezi jedním z nich a prodavačem, byla nárazka na „smrdutý Židy“ povinná. Jakmile přišla řeč na téma Židé, i ti nejtolerantnější z křesťanů se ptali: „Ale proč věříte v Mešiáše?“

Ale i v židovských rodinách osmého obvodu se našlo několik křesťanů vklíněných do jejich lůna a ještě více do domácího života jako cizí tělesa v žijícím organismu. U bohatších obcí by to asi údiv nevzbudilo: velcí Židovští obchodníci na celém světě mají ve zvyku držet si křesťanské služebnictvo. Je to prostředek, jak obejít jisté zákazy předepsané vírou. V sobotu, například, není Židům dovoleno vykonávat žádnou práci, ani stisknout tlačítko u výtahu, zatímco křesťanská služebná může dělat vše potřebné: člověku nepatřícímu mezi vyvolený národ respektování či nerespektování těchto příkazů ani neprospěje, ani neublíží.

Důvodem přítomnosti křesťanů v židovských domácnostech osmého obvodu bylo ale něco jiného. Co se týče náboženských nařízení, jakákoli ortodoxie vymizela možná už o více než generaci dříve. Ne povinností vyplývající z víry, ale malé kompromisy, pozornosti, výhody a obchody stály za vzájemnými kontakty Židů a křesťanů.

Otto Jakabffy, zchudlý šlechtic z Transylvánie, uzavřel po velké hospodářské krizi sňatek se Selmou Grünovou. Byl to pohledný, klidný a tichý muž: opak šlechtice, jak jej vidělo maďarské Židovstvo, jelikož šlechta, špička národa, si nemohla rozumět se spodinou země – párii, tvorenými nikoli bohatými židovskými bankéři,

ale malými řemeslníky a obchodníky. Šlechta a antisemitismus se staly v osmém obvodě synonymy od té doby, co se potlačení sto dní trvající komunistické republiky slavilo řadou zuřivých pogromů. Tehdy – v roce 1920 – na Židech z osmého obvodu nebylo spácháno žádné bezpráví. Ale z venkova sem pronikaly alarmující zvěsti o napadení celých obcí, vypleněných synagogách, znásilněných židovských dívkách. Na venkově byla pánem šlechta, černí andělé pogromů. A potom, u vlády byl admirál Miklós Horthy na svém bílém koni: šlechtic mezi šlechtici. Až v roce

1944 si Židé přáli, aby Horthy dál vedl zemi. Když admirál vyhlásil separátní mír, na dvorech židovských domů se tancovalo a plakalo radostí. O pět hodin později velitel Šípových křížů Szálasi, který se dostal k moci za pomoci německé armády, veškerá tato opatření anuloval. Dalšího dne započala kalvárie pěti set tisíc Židů. Nebyl problém je identifikovat: už dlouho platil zákon, který jim prikazoval nosit na kabátě našitou Davidovu hvězdu ze žluté látky. Pro tlupy Šípových křížů („usmrkanci“, říkávaly jim židovské ženy) bylo tudíž snadné je rozpoznat a naložit s nimi dle libosti.

Pan Otto nebyl ani s Horthym, ani se Szálasim. Už dávno ho nezajímalo víc než jistota každodenního chleba. Za všechno zaplatil pomalým odumíráním vnitřností. Hned po válce mu museli vyoperovat jednu ledvinu. O pár let později začala zlobit i druhá. Baronet se rozhodl to skončit. Vrhel se z nemocničního okna do zahrady a pád nepřežil.

Jeho místo zaujala Cikánka Manči, která právě v té době osiřela. Manči bydlela s otcem ve stejném činžáku jako Selma. Když se Manči dozvěděla, že její otec po

záchvatu kašle padl uprostřed krčmy, kde hrál každý večer na housle, do kaluže krve, propukla v dlouhý, hlasitý nářek. Obrátila oči v sloup jako posedlá dáblem a celý den kvílela, křičela a spílala. „Co se mnou bude,“ bědovala a zmítala se na židli, na které ji museli držet dva sousedé z domu. Uklidnila se, když se dozvěděla, že se může ubytovat u Selmy Grünové. Té taková služka, bezmocná a ke všemu svolná, chyběla. Manči snášela ty nejhorší urážky a nejnepříjemnější příkazy. Vztek v sobě potlačovala mumláním cikánských kleteb. A když se jí někdo ptal: „Co jsi říkala?“ odpovídala: „Nic, abych chcipla.“ Manči se postupem času naučila i trochu jidiš a její nadávky se staly směsicí slovenštiny, maďarštiny, cikánštiny nebo, jak se říká dnes, romštiny a hebrejštiny. Naučila se i prűpovědky, které Židé používali mezi sebou: „Kěž bych chcipla, kéž by mě Všemohoucí potrestal.“

Ztloustla, protože poprvé v životě měla možnost jíst víc než do sytosti. Jako služebná musela plnit všelijaké povinnosti. Hlavní byla péče o tělo paní: centimetr po centimetru jí ručníky namočenými v lavoře s vodou umývala přetékající, ochablé tělo; nanášela jí na neustále zpocenou kůži pudr; ošetřovala jí křečové žíly na tlustých nohou; rozčesávala jí vlasy, které potom na šíji vázala do drdlou; navlékala jí do tmavých, obnošených šatů a přes ramena jí vázala šál. Každou neděli tak Selma, usazená v křesle, přijímala rodinu, která jí přišla projevít úctu.

U obou žen postupně došlo k neobyčejné směně, kterou může vysvětlit pouze důvěrnost těl a duší. Paní domu přijala za svou Cikánčinu pověřivost a neklidnou gestikulaci kočovníků. Manči se vykrmlila, i když nebyla tak tlustá jako její paní, a začala se zabývat malými kšeftíky. Když Selma onemocněla, Cikánka se o ni starala ve dne v noci – nepronesla při tom jedině slovo útěchy, ale také se od ní nehнула ani na hodinu. A když Selma zemřela, Manči vypadala jako její reinkarnace. Při pohřbu se mi dokonce zdálo, že Selma kráčí za vlastní rakví – natolik se Mančin obličej podobal jejímu, stejně zlostné vrásky, tvrdý pohled, strohý účes a vystupování.

Cikánka se usídlila v bytě po zesulé, oblékala si i její šaty a pokračovala v obchodních stycích, které Selma udržovala s venkovany – směňovala látky, knoflíky a předměty denní potřeby za maslo, maso a vejce. Později začala obchodovat i s Poláky a Čechy, kteří přijížděli do města. Pokoušela se také získat si autoritu, které se Selma těšila u Cikánů, ale ti se jí vysmáli do obličej. Vše se ukázalo při jedné hádce se sousedem, hráčem na kontrabas. Manči

ječela navlas stejně jako její paní mnohokrát předtím. Marně. Místo, aby se vylekali, zaspaly ji Cikáni nadávkami. Od té doby už s lidmi své krve, na které její podivuhodná proměna neměla účinek, nemluví.

Julinka, chůva z Erdélyiho ulice, dopadla ještě hůř než Manči. Celý život sloužila a nic jiného neuměla. Útěchu našla ve víře. Každé ráno v šest chodila na mši; o hodinu později, kdy Rácheliny děti vstávaly, už měla uvařenou bílou kávu. I v dobách, kdy by nikdo nedoporučoval chodit do kostela, zůstala oddána svaté Ritě, jejíž kaple stála nedaleko. Se Židy problémy ohledně víry neměla – i pro ně žádala požehnání svatých. Starala se, aby milosrdný Ježíš přijal i je. O večerech se uchýlovala na půdu. Modlila se pod svatým obrázkem a pečlivě dbala o to, aby ho vždy ozařovala hořící svíce. O své minulosti nikdy nemluví. S dětmi i světem měla vždy trpělivost a, na rozdíl od Manči, neměla žádné ambice. Tak se její dlouhé roky vytratily, aniž po sobě zanechaly stopu. Jako kdyby ani nežila. Jednoho dne, když kráčela zahloubaná po ulici, jí kola projíždějící tramvaje roztrhala tělo.

Ale nikdo neměl takovou smůlu jako Ludvík, nosič z tržiště. Oblečený do hadrů, se zplihlými kníry a očima neustále se lesknoucíma opilostí, Ludvík neuměl ani pořádně mluvit – souhlas i protest vyjadřoval chraplavým, neartikulovaným sípáním. Za pár halířů nosil na zádech zbytky drůbeže a zeleniny, které do města dovezli venkované. Po práci odcházel do krčmy.

Židé opilstvím pohrdali. A právě tím se ztroskotanci z plémě Davidova odlišovali od ztroskotanců mezi křesťany. Každé od-

poledne se dělníci, nosiči, nezaměstnaní, prostitutky zdržovali v krčmách osmého obvodu: zakouřených a špinavých lokálech, kde sídlil smutek, nadávky a rvačky. Nikdy neprané záclony v oknech skrývaly před kolemjdoucími lidmi, kteří sem přišli pít. Rozeprě vzniklé u nálevního pultu se rozhodovaly na chodníku pěstmi a krví. Jedna taková krčma byla v zradu ve sklepě. I přes deset strmých schodů, které nebylo snadné zdolat s alkoholem v mozku, měli pijáci ten lokál rádi – cítili se jako v útrokách země, viděli se v pekle, už zatracení. Bylo jim jedno, že si při cestě ven natlučou nos. Ani se na to nepamatovali – zlověstná tma, keramické dlaždičky na stěnách – jako na záchodech – se hodily k hlubokému, nepřekonatelnému zoufalství, jež je svíralo.

Ludvíka se netýkalo ani zoufalství. Nic pro něj v životě nemělo cenu – byl, jako nějaký svatý, poslední bytostí osmého obvodu. Pro něj nebylo žádné peklo ani nebe, onen svět, domov, příbuzní, víra, sliby. Existovalo jen bolavé tělo tupené strádáním, velké a černé ruce, lesklé a zastřené oči a dny zabité alkoholem. Nic jiného. Židé jeho svatost, i přesto že to byli nevzdělaní a nuzní obchodníci, jakýmsi zázrakem pochopili. Ludvík byl jediný křesťan, který měl právo vstoupit do synagogy o zvláště významných příležitostech či na bar micva některého chlapce ze čtvrti. Stával v poslední řadě a s úsměvem pozoroval pódium, kde se četla Tóra. Zdálo se, že slovům pronášeným hebrejsky rozumí – možná právě proto, že jim nikdy rozumět neměl. Našli ho mrtvého jednoho zimního rána v rohu tržiště, přikrytého starým svrchníkem plným dřev, s obnošenou, záplatovanou beranicí na hlavě.

Měl nejokázalejší pohřeb ve čtvrti. Za vozem taženým čtyřmi černými koni vyhrávala cikánská kapela, zaplacená Selmou Grünovou, smutné i veselé melodie. A za Cikány kráčeli Židé z tržiště, ženy zachumlané v neforemných zimních, muži s klobouky naraženými až ke kořenům dlouhých nosů. Takhle se tedy nosič Ludvík dostal do svého příbytku: anonymního hrobu v nejdlehlším koutě hřbitova v Kerepešské ulici. Aby se mu postarali o pohřeb ve velkém stylu, na to Židé ze čtvrti mysleli, ale aby mu na hrob pořídili kříž, na to opravdu ne.

Přeložil Šimon Daniček.

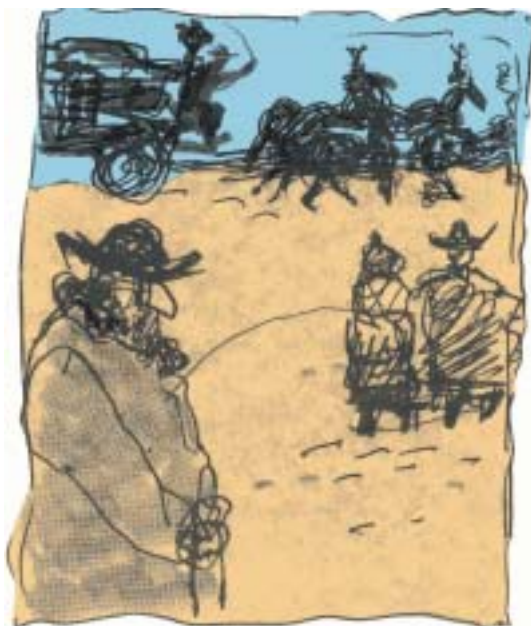
Osmý obvod najdete v Budapešti i dnes a v povídkách bratrů-dvojčat Giorgia a Nicolý Pressburgerových máte možnost nahlédnout do jeho života v desetiletích, kdy se stal židovským ghettem. Autoři sugestivně evokují především dobu svého dětství a dospívání, ale v některých textech se vracejí ještě hlouběji do minulosti, do vzpomínek svých

předků. Jejich detailní pohled do života trhovců, obchodníků i podvodníků je plný stesku po zmizelém světě židovského štetlu, nostalgie exulantů vytržených z kořenů, zároveň však nezapře smysl pro sebeironii, nadsázku a vystižení životních paradoxů, který je příznačný pro židovskou reflexi vlastního údělu. V časovém oblouku od první světové války po rok 1956 jsou s realistickou střídmostí a s cítem pro dobovou atmosféru vyprávěny osudy celé řady poněkud bizarních obyvatel osmého budapeštského obvodu, zasaženého nejen tragédií holocaustu, ale i poválečným politickým vývojem v Maďarsku. Příběhy krasavice Ilony, mazané „Lišky“ Frani, slaboduchého Roberta, autoritářské Selmy, podvodníka Arona a mnoha dalších jsou mentalitě a zkušenosti českého čtenáře pozoruhodně blízké.

Giorgio a Nicola Pressburgerovi se narodili 21. 4. 1937 v osmém budapeštském obvodu. V r. 1956 emigrovali do Itálie, zde vystudovali a dosáhli profesních úspěchů. Nicola bohužel v roce 1985 zemřel. Teprve rok po jeho smrti vychází jejich literární prvotina *Příběhy z osmého obvodu* (*Storie dell'Ottavo Distretto*), na kterou volně navázal román *Zelený slon* (*L'elefante verde*, 1988). Giorgio potom pokračoval v literární dráze sám; je autorem řady povídek a románů a také mnoha dramatických textů. Je rovněž uznávaným divadelním a filmovým režisérem. Žije v Terstu, donedávna působil jako ředitel Italského kulturního institutu v Budapešti.

N. & G. Pressburgerovi: Příběhy z osmého obvodu. Vydalo nakl. Sefer v roce 2006. Přeložil Šimon Daniček, 120 str., pevná vazba. Dop. cena 160 Kč, v redakci 130 Kč.

Kresby Antonín Sládek.

MARK PODWAL JAKO SOFER

Známý americký umělec vystavuje znovu v Praze

Na americkém malíři a grafikovi Marku Podwalovi (1945) je sympatické, že je vlastně amatér. Nestudoval žádné umělecké školy, jen od dětství rád kreslil, podle přání rodičů však musel vystudovat medicínu. Na univerzitě začal v letech 1967–68 kreslit plakáty proti válce ve Vietnamu. Všimli si jich redaktoři z *New York Times* a nabídli Podwalovi spolupráci. Jeho první kresba v novinách vyšla v roce 1972 a týkala se mnichovského masakru izraelských sportovců. Od té doby uveřejňoval v *New York Times* přes třicet let politické kresby a karikatury, glosující americkou politiku a události na Blízkém východě. O něco později začal kreslit obrázky na tradiční židovské náměty, které postupně v jeho tvorbě převládly a dnes se jim věnuje – především v knížkách pro děti – skoro výhradně.

PODWALOVA PRAHA

Mark Podwal připomíná soustředěným zájmem o židovské symboly, ukryté ve starých textech, středověkého iluminátora nebo ještě spíše venkovského *sofera* – písaře, jakého měla kdysi každá židovská obec. Jako on se zcela soustřeďuje na svůj úkol, hledá další souvislosti, které by mu pomohly osvětlit podobu a význam nějakého starého příběhu nebo představy. Přitahuje jej svět židovské tradice, svět legend a příběhů o dybucích, o Golemovi a životě ve východoevropských komunitách, odkud přišli ve dvacátých letech jeho rodiče do Spojených států. Mnohé Podwalovy kresby jsou věnovány postavě pražského rabi Loewa a jeho Golemovi, pražskému ghettu a samotné Praze, kterou však navštívil poprvé teprve před necelými deseti lety. Tehdy mu Židovské muzeum v Praze uspořádalo výstavu v Klausově synagoze (1997), na níž bylo prezentováno přes šedesát kreseb a akvarelů především s pražskými motivy. Na současné výstavě pražský cyklus doplňují kresby, které vycházejí z oslav šabatu a svátků, ale také z mystických představ kabaly.

Jako *sofer* se také Podwal inspiruje tvary hebrejských písmen a jejich proměnou v piktoqramy, z nichž původně vznikly, nebo jejich figuralizací do zvířecích a rostlinných tvarů, s níž se setkáváme již ve středověkých hebrejských rukopisech. K biblickým a midrašovým legendám o zvířatech nakreslil *Židovský bestiář*, sbírku skutečných i fantastických zvířecích podob, které kdysi vzrušovaly fantazii malířů polských syna-

gog. Další z jeho knížek, nazvaná *Desítky*, je inspirována tradiční číselnou mystikou a zabývá se výkladem čísla deset v Bibli a kabale. Dětem jsou určeny jeho knížky o pražském Golemovi: nejdříve vytvořil černobílou ilustraci ke *Golemovi* Elieho Wiesela (1983), později akvarely k vlastní verzi tohoto příběhu (1995). Dětem jsou určeny také jeho poslední knížky *Příběh menory*, věnovaný historii a oslavě svátku Chanuka (1998), *Sladký rok*, připomínající symboly svátků a významných dnů židovského kalendáře (2003), i poslední knížka *Jeruzalémské nebe* (2005), v níž se zabývá židovskými, křesťanskými i muslimskými legendami spojenými s Jeruzalémem a která inspirovala soutěž dětských kreseb na toto téma.

Ačkoli Podwalovy kresby jsou na první dojem velmi jednoduché a prosté, přinášejí vždy nový pohled na zdánlivě známé věci, nové významy a souvislosti, metaforu nebo vtíp. Podwal se inspiruje nejen knihami a svitky, ale také ustálenými formami tradičních kultových předmětů a jejich výzdobnými motivy i výtvarným řešením starých náhrobků, památnými místy a stavbami v Jeruzalémě nebo v Praze.

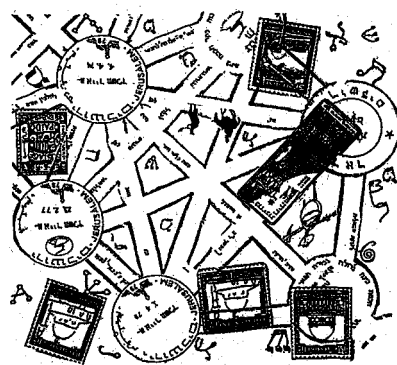

Pražské Židovské Město, 2001.

Kombinace různých symbolických motivů vytváří nové souvislosti, ozvláštňuje stará témata a objevuje dosud skrytý význam: svitek Tory obepíná a chrání stavby ghetta pevněji než hradba, čáry osudu ve dlaních *chamsy* – amuletu ve tvaru ruky – zachycují plán uliček ghetta, které bylo po staletí jediným světem svých obyvatel. Náhrobky Starého židovského hřbitova svým tvarem a výzdobou připomínají tísňící se domky ghetta nebo postavu hliněného Golema, náhrobní nápisy se proměňují ve stránky knih, líčící nepřehledné množství lidských osudů. Hodiny s hebrejským číselníkem na Židovské radnici se v noci vyhoupnou na oblohu a putují nad městem s gotický-

mi věžemi, které po staletí inspirovaly tvar šábesových kořenek. V židovském světě dobře známá Staronová synagoga se ocitá podle slov legendy uprostřed Jeruzaléma, zatímco vzpomínka na Jeruzalém vystupuje ze stránek modlitebních knih. Pražské ghetto se pozvedá na chanukové menoře k nebesům a sama Praha se rozkládá na otevřené knize osudu, kde jsou zapsány příběhy všech jejích obyvatel.

Snad nejlépe se Podwalovi podařilo vyjádřit židovskou tradici pomocí hebrejských písmen, která volně poletují vzduchem,

Dopisy Geršoma Šolema, 2002.

stoupají jako slova modliteb k nebesům a zase se vrací zpátky, vystupují ze stránek knih a shlukují se v nekonečných kombinacích do tvarů různých předmětů a bytostí. Právě s pomocí takových písmen stvořil kdysi Bůh svět a stejným způsobem udržuje jeho existenci, neboť „neexistuje věc dole, která by neměla svůj základ nahoře“ – jak praví pražský kabalista Šabataj Šeřtl ben Akiba Horovitz.

PODWALOVY SYMBOLY

Podwalův styl se s postupujícím časem poněkud změnil. Zatímco dlouhá léta tvořil perem a tuší jemně provedené až miniaturní černobílé kresby, v poslední dekádě se jeho projev dále zjednodušuje k větší lineárnosti a elementárnosti. Současně začal také více experimentovat s barvami, nejprve jen v ohraničených plochách, později ve stále složitějších a živě barevných kompozicích. Jeho akvarely a kvaše stále více zdůrazňují symbolickou i estetickou hodnotu barvy a jeho poslední ilustrované knihy vykazují zcela svébytný, živě barevný narativní styl.

Je to asi právě jednoduchost a přístupnost Podwalovy kresby, množství nově objevených a do vizuální podoby přetvářených židovských symbolů a jejich skrytých významů, které jsou příčinou rostoucí oblíbenosti jeho prací. Podwalova tvorba nejsou však pouze kresby a ilustrace. Pro hlavní newyorskou synagogu *Temple Emanu-El*

vytvořil návrhy synagogálních opon a pláštů na Tóru (1995), navrhl scénickou výpravu pro izraelské koncerty Simona a Garfunkela, je autorem zlaté medaile washingtonské *Rady Muzea holocaustu* a pamětní medaile *Mincovny Spojených států* (1985). S Eliem Wieselem spolupracoval na televizním filmu o pesachovém sederu (1994) a v současnosti spolupracuje se známým dokumentaristou Allanem Millerem na dokumentárním filmu o Starém židovském hřbitově v Praze (2005/06). Pro *Lincolnovu centrum* v New Yorku vytvořil plakát k 3000. výročí založení Jeruzaléma, navrhl logo pro mezinárodní konferenci *Budoucnost naděje* v Tokiu a Hirošimě (1995), pro *National Museum of American Jewish History* namaloval plakát na oslavu 350. výročí vzniku americké židovské komunity (2004). Pro *Metropolitní muzeum* v New Yorku vytvořil dva malované porcelánové talíře se zvěrokruhem a motivy židovského životního cyklu a originální malovanou sederovou mísu (2005), které jsou na pražské výstavě také zastoupeny. Jeho dílem je rovněž síťotisk *Pražská hvězda*, který vytvořil ke 100. výročí *Židovského muzea v Praze* v letošním roce. Svoji originalitou a mnohostranností, stejně jako původností své umělecké vize by Mark Podwal mohl být dobrým příkladem židovského umělce, který se nenechá svést vnější podobou věcí ani efektní výtvarnou technikou, ale je obrácen do svého nitra a myšlenek, kde se setkávají biblické postavy s příběhy Talmudu

Jeruzalémské nebe, 2005.

a midráše a ožívají prastaré představy, které nám přibližují pozapomenutý svět židovské tradice a života.

Pražská výstava nazvaná *Výtvarné metafory Marka Podwala* probíhá od 22. září v nově otevřeném *Americkém centru* ve Vratislavském paláci, Tržiště 13, Praha 1 a je přístupná veřejnosti v pracovních dnech od 13.00 do 16.30 hodin až do 24. listopadu 2006.

ARNO PAŘÍK

ZAČAL NOVÝ ŠKOLNÍ ROK

Naši škole je třeba navrátit její poslání

Ti, kdo věřili, že se situace Lauderových škol oproti uplynulému krizovému období výrazně zlepšila a že škola skutečně dostává novou šanci, měli, zdá se, pravdu. Obměnil se učitelský sbor, je zajištěna kvalitní sestava Rady školy a díky ní nezávislost školy na židovské obci. Členové rady spolupracují s pedagogy i s žáky a řeší problémy, které se dříve řešily oklikou přes židovskou obec a promítaly se do nich často osobní averze či sympatie členů vedení ŽO k pedagogům. S ředitelkou Dejmalovou (uplynulé dva roky vyučovala na prestižním pražském Gymnáziu Jana Keplera) se do školy vrátili i někteří osvědčení pedagogové, kteří po jejím odvolání v červnu roku 2004 odešli a mezitím našli uplatnění jinde. Je to především zástupce ředitelky dr. Jan Divecký, který po odchodu ze školy napsal a vydal dvě kvalitní knížky o judaismu a ve škole má nyní znovu na starosti koncept židovské výchovy; paní Lucie Sokolová, která pracuje jako další zástupce ředitelky; vrátila se paní Irena Věříšová, která má současně na starosti tvorbu vzdělávacích programů; jako externisté působí ve škole Petr Karas (který po nuceném odchodu ze školy spoluzaložil nakladatelství p3k) a Danny Ziss, jenž zajišťuje kvalifikované učitele hebrejštiny a má za úkol vytvářet vzdělávací program pro hebrejštinu.

Hůře a pomaleji se ovšem napravuje reputace školy a s ní spojený zájem o ni, tedy počet a zaměření dětí, které se do školy hlásí. Krize školy se dotkla především gymnázia, které se v Praze stalo mnohdy útočištěm pro děti, které na jiných středních školách neuspěly a přestoupily do Belgické, nebo se jinam vůbec nedostaly. Tento fakt komentuje ředitelka Dejmalová takto: „Říkám to nerada, ale buď studenti začnou pracovat, nebo se s nimi budeme muset rozloučit. Nechci s sebou vláčet balvan dětí, které jsou u nás jen proto, aby získaly maturitu. Nechceme z gymnázia udělat mimořádně náročnou školu, ale školu kvalitní, která na studenty bude klást určité požadavky.“

ZMĚNY

Zásadní změny výuky se zatím týkají židovské výchovy na gymnáziu. Vzhledem k tomu, že se tu scházejí jak absolventi základní školy Gur arje, kteří už o judaismu a tradicích leccos vědí, tak děti z jiných škol, bylo na základě vstupních testů napříč všemi třídami na gymnáziu zavedeno vyučování ve více skupinách. Základní kurz je určen těm,

kteří se s podstatou judaismu a tradic teprve seznamují (nebo si ji potřebují zopakovat), ti pokročilejší si volí látku podle zájmu – může to být problematika Blízkého východu, Tanach, židovská historie, sionismus atd.

Skupinové vyučování bylo zavedeno také pro jazyky: angličtina i hebrejštiny se učí na základní škole i na gymnáziu napříč ročníky po skupinách na základě znalostí dětí, část výuky vede rodilý mluvčí.

Novinkou je také výuka češtiny jako cizího jazyka pro cizojazyčné (většinou rusky a anglicky mluvící) děti. Na Keplerově gymnáziu našla Kateřina Dejmalová inspiraci pro další inovaci: lyžařský výcvik kombinovaný s výukou jazyků, angličtinou a hebrejštinou.

S příchodem ředitelky začal ve škole platit také nový mzdový řád, který je vytvořen tak, aby učitele motivoval k lepší práci a k tvůrčímu přístupu. „Když jsem nastoupila, zjistila jsem, že spousta učitelů ve škole je přeplacená, a to nejen ve srovnání s běžnými učitelskými platy, ale také ve srovnání poměru úvazek – plat. Řád stanovuje základní mzdu a další příplatky teprve jako odměnu za dobré výsledky. Odměňami, které se dávají za nejrůznější obohacení vyučování, za vytváření projektových vyučovacích programů, za získávání grantů, za spolupráci s jinými školami, jako ohodnocení při hospitačních hodinách, za tvůrčí práci s dětmi, za práci s cizojazyčně mluvícími dětmi atd., si pedagogové mohou výrazně přivydělat. Učitelé, kteří s tímto systémem nesouhlasili, protože pro ně znamenal snížení platu, ze školy odešli. Místo nich nastoupila řada nových mladých pedagogů. (Je dobré podotknout, že kromě principiálních důvodů vedlo ředitelku ke snížení platů i čistě ekonomické hledisko – minulé vedení totiž v průběhu první poloviny fiskálního roku 2006 utratilo 70 procent prostředků určených na celý školní rok. Z úsporných důvodů byl také například zrušen ranní svoz dětí do školy.)

Hlavním cílem školy je nyní zkvalitnit výuku i nabídku mimoškolní činnosti a přilákat více zájemců o studium (v současné době je v devíti třídách ZŠ jen 74 dětí, na gymnáziu studuje 56 studentů). Dále je třeba navrátit škole její základní poslání – vychovávat v duchu judaismu, pěstovat v dětech povědomí o židovství a solidaritu s židovským společenstvím. Po devíti letech existence této školy se zdá, že to není tak moc. Ale jak se ukazuje, není to zase tak málo. am

HOTEL V ČERNÉM LESE

Tragédie Herthy Pringsheimové

Při návštěvě malebného Schwarzwaldu v Bádensku-Württembersku neopomeneme obvykle navštívit mondénní lázně Baden-Baden, které stále přitahují hosty z celého světa. Chceme-li však blíže poznat tuto hornatou zalesněnou krajinu s nejvyšší horou Feldberg (1495 m n. m.), připomínající svým charakterem snad naše Jeseníky, a hledáme-li klid a aktivní odpočinek, najdeme jej v řadě dalších letovisek, někdejších zájezdních hostinců, hájoven i horských samot dostupných často jen turistickými nebo cyklistickými stezkami. Jedním z pozoruhodných léčebných a rehabilitačních zařízení, vybudovaných kdysi záměrně v odloučené lokalitě na západním úbočí Schwarzwaldu, je dnešní rozsáhlý komplex zámeckého hotelu Buhlerhohe. Může snadno ujít naši pozornost, pokud projíždíme i v jeho bezprostřední blízkosti po vysokohorské silnici z Baden-Badenu ke křižovatce silnic pod horou Ochsenkopf. Hotelový komplex vzdálený jen 15 km od Baden-Badenu poskytuje nejvyšší standard ubytování, sportovního vyžití a rehabilitačních služeb, má vlastní heliport a komplex krytých i otevřených hřišť pro míčové hry, krytý bazén i další náležitosti velkých hotelů.

ZÁMEK

Dnešní zámecký hotel má neobyčejně dramatickou historii ilustrující společensko-politické poměry někdejšího německého císařství na počátku minulého století. Byl vybudován Herthou Isenbartovou, rozenou Schottlanderovou, dcerou bohatého židovského bankéře a velkostatkáře z pruského Slezska a manželkou zámožného bankéře Pringsheima. Tragický osud této pozoruhodné osobnosti, který byl výsledkem kombinace dobrodružství, fantazie a nesplněných ambicí, se začal odvíjet zpočátku jako milostná romance. Když byla na panství Pringsheimů ubytována při armádním cvičení vojenská jednotka, zamilovala se tehdy třicetiletá Hertha do jejího velícího důstojníka, plukovníka Wilhelma Isenbarta. Konvertovala na křesťanskou víru, po rozvodu se svým manželem se za Isenbarta provdala, a spustila tak řetězec netušených událostí. Sňatek Židovky s vysokým důstojníkem císařské pruské armády byl porušením nepsaného tabu, které nemohlo zůstat bez potrestání. Došlo k němu typicky vojensko-byrokratickým způsobem: plukovník Isenbart byl povýšen na generálmajora, ale ze služeb armády byl

současně uvolněn. Tím pro něj skončila slibně započatá éra vysokého armádního důstojníka a pro Herthu její sen o společenském uznání a proniknutí do nejvyšší císařské vojenské nobility. Zklamání manželé trávili podle tehdejších zvyklostí následující léta na Francouzské riviéře a zimy v Egyptě, kde však v roce 1908 Wilhelm Isenbart náhle zemřel. Ovdovělá Hertha se společně s osobním lékařem manžela vrátila do Německa, a bezděčně tak zahájila novou éru svého životního dramatu.

Hotel Buhlerhohe z ptáčích perspektivy. Foto archiv.

Rozhodla se uskutečnit svou utkvělou představu vybudovat rekonvalescentní ústav a zasvětit jej památce generála Isenbarta, svého zesnulého manžela. Ústav byl plánován pro 12 důstojníků německé císařské armády a měl být postaven v některé z nejhezčích lokalit Německa. Hertha získala po svém otci nemalý dědický podíl ve výši 12 milionů zlatých marek a rozhodla se jej věnovat na realizaci svých představ. V roce 1911 koupila od města Buhl rozsáhlou parcelu na horském svahu Schwarzwaldu s výhledem na nedaleké údolí řeky Rýna a na vzdálenou siluetu pohorí Vogézy v Alsasku, které tehdy od roku 1871 patřilo po vyhrané válce s Francií Německu. Pro stavbu získala vynikajícího architekta, profesora Wilhelma Kreise z Düsseldorfu, který navrhl pro rekonvalescenci vysokých důstojníků zámeckou budovu v novobaročném stylu s vyvýšenou atikou nesoucí na vrcholu plastiku vzletajícího orla, sym-

bolu německého císařského rodu Hohenzollernů. V sousedství byla vybudována stavba sanatoria, které se mělo stát působištěm německého lékaře, se kterým se Hertha vrátila z Asuánu.

Když byla stavebně dokončena reprezentativní budova „zámků“ určeného pro rekonvalescenci armádních důstojníků, rozhodla se Hertha ve své ctižádostivosti být společensky uznána nejvyššími kruhy německého císařství k dalšímu kroku a císaři Vilémovi II. celou stavbu nabídla jako svůj osobní dar. Císař zvolil k ponížujícímu odmítnutí této velkorysě nabídky podmínku, kterou nemohla nebohá Hertha splnit: měla se zavázat k povinnosti zabezpečit formou nadace veškeré

provozní náklady ústavu v budoucnosti. Miliony marek potřebné k tomuto účelu nedokázala za žádných okolností zajistit. Zámecká část proto zůstala bez užitku až do konce císařství, ale sanatorní část byla během první světové války přeměněna na záložní polní nemocnici, v které sloužil někdejší ošetřující lékař generála Isenbarta jako náčelník. Hertha Isenbartová zažila další osobní trauma, když tento lékař oznámil své zasnoubení s mladou dívkou, v pocitu životní beznaděje zemřela jako osamělá žena v roce 1918 v Baden-Badenu, a řetěz jejích nesplněných ambicí se tak uzavřel.

GENIUS LOCI

Po roce 1920 byl zámecký hotel Buhlerhohe zakoupen soukromou finanční skupinou, která jej dobudovala do dnešní podoby. Herthina neuskutečněná představa vybudovat útočiště pro horní vrstvy spo-

lečnosti došla teprve v současnosti svého naplnění, i když v poněkud pozměněné podobě. Dnes už bezmála stoletý komplex se stal jedním v systému prestižních světových hotelů a vyhledávaným místem pobytu prominentních osobností. Pamětní deska na jedné z kamenných lavic v hotelové růžové zahradě připomíná např. návštěvy budovatele Spolkové republiky Německo Konráda Adenauera v letech 1953-56 a i dnes se zde na vrcholu letní sezony setkáváme s hosty všech věkových kategorií ze všech světadílů. Terasy a jídelny jsou oblíbeným místem návštěv kosmopolitní klientely z nedalekého Baden-Badenu. Úchvatný pohled na široké údolí středního toku Rýna a silueta Vogéz v jeho pozadí připomínají návštěvníkovi také temnou stránku evropské historie.

Vogézy, které jako součást Alsaska připadly po vestfálském míru (1648) Francii, byly v roce 1871 odstoupeny po francouzsko-německé válce Německu, po první světové válce se staly znovu francouzským departementem, poté byly opět přivtěleny k hitlerovskému Německu po po-

Vstup do tzv. zámecké části hotelu Buhlerhohe.

rážce Francie v době druhé světové války a po prohře Německa znovu navraceny Francii. Právě ve Vogézách se odehrávala jedna z posledních urputných bitev 2. sv. války mezi německými jednotkami a Spojenci. Genius loci celé oblasti na obou březích Rýna, se Schwarzwaldem na jeho pravém a Vogézami na jeho levém břehu, se stal po sjednocení Evropy archetypem usmíření dvou odvěkých sousedů na bázi odpuštění a spolupráce.

MILAN KUBÍN

ARCIBISKUP PROTI EXTREMISMU

Miloslav Vlk se sešel s Ariem Arazim a Karolem Sidonem

Jak zaznamenalo Tiskové středisko České biskupské konference (16. 9.) a po něm ČTK (22. 9.), setkal se pražský arcibiskup kardinál Miloslav Vlk s izraelským velvyslancem v České republice Ariem Arazim, aby ho ujistil, že je delší dobu znepokojen projevy antisemitismu, neonacismu a jiných extremistických proudů, které se objevují i v ČR, a někdy se dokonce zaštiťují křesťanstvím a katolickou církví. Jmenoval pak ultrapravicové sdružení Lipový kříž, stranu Národní sjednocení, konzervativní Institut svatého Josefa, občanské sdružení *Una voce*, časopis *Te Deum* aj. Kardinál velvyslance ujistil, že katolická církev v ČR tyto směry ostře odmítá, a vysvětlil mu, že extremistická mentalita zaznívá zvláště z kruhů hnutí lefebvristů.

LEFEBVRISTÉ

Lefebvristé, jinak členové „Kněžského bratrstva sv. Pia X.“, jsou přívrženci francouzského tradicionalistického arcibiskupa Marcela Lefebvrea (1905-1991), který vedl organizovaný odpor proti liturgickým a dalším reformám II. vatikánského koncilu. V r. 1988 byl exkomunikován. Dnešní lefebvristé, které vede (církví neuznávaný) biskup Bernard Fellay (1958), vyloučení z církve neakceptují.

Jak kardinál Vlk uvedl, lidé z Kněžského bratrstva sv. Pia X. se spojují s „nejrůznějšími druhy politických extremismů, ať už je to nacionalismus, antisemitismus, a dokonce i neonacismus, jak to dokládají i jejich různé webové stránky“. Hnutí podle kardinálova konstatování úzce spolupracuje s americkými fundamentalisty a lefebvristy, kteří k nám jezdí „školit“ své české kolegy, důkazem jsou např. dlouhou připravované přednášky dvou antisemitů: vydavatele amerického katolického časopisu *Culture Wars* E. M. Jonese a profesora historie na St. John's University v New Yorku J. C. Raa. (Podle zprávy deníku *Metro* z 25. 9. přednášky oficiálně organizoval Český svaz vědeckotechnických společností ve svém sídle na Novotného lávce vedle Karlova mostu a uskutečnily se 9. 9. Podle *Britských listů* pozvánka visela na několika neonacistických webech.)

Na obdobné téma jako s izraelským velvyslancem probíhal i rozhovor s vrchním pražským a zemským rabínem v ČR K. Sidonem, který kardinálovi poděkoval za to, že „antisemitismus není řečí katolické církve“, a ujistil ho, že čeští Židé budou

dobře rozlišovat hlas těchto extremistických skupin a oficiální hlas katolické církve. Rabín Sidon projevil zájem také o informace o církevním extremismu a o fenoménu lefebvrismu.

S kardinálem Vlkem hovořil v tyto dny také velvyslanec Spojených států amerických W. J. Cabaniss. Vlk ho informoval o spojení některých našich církevních skupin s politickým extremismem, nacionalismem, antisemitismem, islamismem a neonacismem. Zvláště ho upozornil na napojení těchto skupin na americké fundamentalisty a lefebvristy, které jejich kolegové u nás zvou na přednášky. Podle kardinálova názoru Američané „školí“ naše extremistické skupiny a vnášejí k nám patrně protiamerického ducha, jak naznačuje téma dvou připravovaných přednášek výše zmíněných Američanů. Předložil mu také některé antiamerické projevy na webových stránkách, kde lefebvristé a jim podobní publikují. Tyto skupiny čerpají údajně z amerických zdrojů nejen ideové inspirace, ale – zdá se – i finanční podporu.

INSTITUT SV. JOSEFA

Podle *Eretz.cz* (22. 9.), *Britských listů* (30. 8.), ČTK aj. organizují přednášky amerických antisemitů a podobné akce lidé jako Michal Semín, bývalý ředitel Občanského institutu, který založil a řídí Institut sv. Josefa, před jehož činností čeští biskupové v čele se svým primasem jmenovitě varují. M. Semín a M. Čejka z redakce *Te Deum* protestovali prostřednictvím ČTK (22. 9.) proti kardinálovým nařčením ze sympatií k „antisemitismu, neonacismu či islamismu“ a říkají, že ve svém počínání jsou vedeni jen potřebou obrany všeho, co je podle nich v „dnešní době terčem útoků liberální sekulární společnosti“, a tvrdí, že s lefebvristy nijak blízce nespolupracují.

Těžko říci, nakolik mluví pravdu, v tomto jde o vnitřní problém katolické církve. V mnohém ostatním, jak je zřejmé, se ale celá věc zdaleka netýká jen katolíků. (Např. o Semínových názorech dotýkajících se Židů se lze přesvědčit mj. z jeho textů z nedávné doby „Izrael jedná jako terorista“ a „Pravda o Talmudu“, na něž upozornil *Eretz.cz*.) To dobře rozpoznala i česká katolická církev a zaslouží si uznání, že to ústy svého nejvyššího představitele vyslovila nahlas.

red.

OPATŘENÍ K VEŘEJNÉMU OZNAČENÍ

Před 65 roky museli Židé začít nosit žluté hvězdy

Dne 1. října 1941 nabyla na území Protektorátu Čechy a Morava účinnosti zostřená podoba policejního nařízení o veřejném označení Židů. Okolnosti, za kterých bylo toto nařízení vydáno, se netýkají pouze dějin holocaustu v českých zemích, nýbrž i dějin protektorátního odboje a jeho protipólu, kolaborace. Ačkoliv požadavek, aby Židé v protektorátu byli veřejně označeni, byl sporadicky vznášen již po 15. březnu 1939, razance, s jakou ho začalo prosazovat v létě 1941 samotné vedení okupační správy, nebyla náhodná.

V šestileté historii Protektorátu Čechy a Morava bylo léto roku 1941 výjimečné. Po zahájení „velké války na Východě“ 22. června jako by se protektorátní společnost probírala z hluboké deprese, do níž upadla po porážce Francie v roce 1940, a organizované odbojové skupiny i jednotlivci dávali najevo stále větší odpor vůči nacistické nadvládě. Množily se sabotáže a diverzní akce, ignorovala se nařízení okupační a protektorátní správy, začalo se vzdmáhat stávkové hnutí. Protiokupační nálady významně aktivizovala i prudce se zhoršující zásobovací situace. Nemalá část protektorátní společnosti zastávala názor, že válka brzo skončí porážkou nacistického Německa. Někteří dokonce tvrdili, že do konce roku bude Československo svobodné. Tyto postoje s Čechy sdíleli i protektorátní Židé. A právě je okupační správa zařadila mezi hlavní iniciátory protiokupačních vystoupení. „Ze všech stran přicházejí hlášení, že Říši nepřátelská činnost Židů roste od hodiny k hodině. Ve veřejných místnostech tvoří přes zákaz vstupu cercle, s českými kruhy prohovořují zprávy nepřátelského rozhlasu a poštvávají obyvatelstvo,“ napsal v srpnu 1941 K. H. Frank říšskému protektorovi Neurathovi v dopise, ve kterém jej žádal o urychlený souhlas s veřejným označením protektorátních Židů, jež by „takovýmto nepřistojnostem a drzostem zabránilo“.

Podobný požadavek se objevoval na všech úrovních okupační správy již od počátku července 1941. Nutnost takového aktu byla odůvodňována tím, že dosavadní opatření vůči Židům byla „bezcestná“, jelikož kontrola je nedostatečná a není ani vždy možná. Státní podtajemník Burgsdorff shrnul situaci následovně: „Vzhledem k přátelskému postoji většiny Čechů vůči Židům nelze počítat ani s podporou ze strany obyvatelstva a zákazy uplatňované proti Židům se stávají nejen neúčinnými,

ale často i směšnými.“ Řešení „židovského problému“ podle něj spočívalo „v jednotlivých, více či méně ostrých akcích, [...] dokud však není provedeno zevní označení Židů, budou všechny nedostatky při plnění zákazů trvat nadále“.

VOZÁDANÝ SOUHLAS

Ještě v červenci 1941 začal Úřad říšského protektora korespondovat s centrálními instancemi v Berlíně, aby od nich získal souhlas k označení Židů v protektorátu. Dne 14. srpna Říšské ministerstvo vnitra sdělilo, že v porovnání s prosincem 1938, kdy po-

žadavek na podobné označení v Německu vznesl Göring a Hitler mu nevyhověl, se situace značně změnila. Již není nutné brát ohled na zahraničí, kromě toho poměry v protektorátu jsou odlišné od poměrů v Říši. Říšský ministr vnitra Frick proto „nemá žádných námitek proti označení Židů v Protektorátu Čechy a Morava“, zvláště když „v Generálním gouvernementu a malé části začleněných východních území bylo veřejně označení Židů provedeno již po skončení polského tažení“. Je však třeba přezkoušet, zda „toto opatření nebude mít za následek odchod židovských pracovních sil z hospodářských podniků protektorátu“. Okupační správa si okamžitě obstarala „dobrozdání“, že na okupovaných polských územích toto opatření nenarušilo chod hospodářství, a také souhlas Spojovací úřadovny NSDAP v protektorátu.

Dne 20. srpna informoval Frank Neurath, že v Úřadu říšského protektora panuje všeobecný souhlas s rychlým zavedením veřejného označení Židů, které rovněž požadují „oberlandráti, ostatní říšské služebny, stranické úřadovny a další“. Neurath

byl srozuměn, žádal ale, aby v tisku bylo předem poukázáno na důvody tohoto opatření. Byl to licoměrný požadavek. S okupačním režimem kolaborující „aktivističtí“ protektorátní novináři totiž již dlouhé týdny masírovali veřejné mínění prostřednictvím článků, v nichž „pranířovali“ jak nedodržování protizidovských nařízení Židy, tak benevolenci, kterou vůči tomu projevovalo české obyvatelstvo. Smyšlené i skutečné zprávy o tom, jak se „v obchodech prodává Židům v zakázaných hodinách“, „v hostincích se trpí jejich návštěvy“, „do divadel a biografů Žida snadno vpašují neznámé i známé ruce“ či že se nikdo nestará, „když vidí Žida potulujícího se v noci“, a že „nad Židem roztažujícím se v zakázaném motorovém vozidle se přimhouří oko“, byly v protektorátních novinách na denním pořádku. Právě ony poskytovaly okupační správě řadu argumentů při jednání s říšskými úřady. Kromě toho 8. srpna 1941 byl dán kulturně politickým oddělením Úřadu říšského protektora přímý rozkaz k rozpoutání další vlny protizidovské propagandy v novinách, během které „je možno v tisku vytyčit požadavek, aby Židé byli označeni zvláštním znamením“, jenž měl být prezentován jako „hlas lidu“.

ROLE VLAJKY

S obzvláštní brutalitou se tohoto úkolu chopila *Vlajka*, která už 19. 7. uveřejnila na stránkách svého stejnojmenného periodika článek „Vytetujte Židům znamení na čelo!“ a od srpna v něm pravidelně otiskovala výzvu „Označte Židy!“ Ale ani mnohé tzv. seriózní noviny nezůstávaly pozadu. Zatímco na stránkách protektorátního tisku probíhala jedna z nejhanebnějších kampaní, došlo v celé záležitosti k zásadnímu obratu. Dne 1. září 1941 bylo v Berlíně vydáno policejní nařízení, které otázku veřejného označení Židů řešilo s celoříšskou působností a účinností od 19. 9. Tuto zprávu uveřejnila ČTK 12. září, následující dny ji pak komentoval veškerý protektorátní tisk. Deník *Venkov* důrazně upozorňoval na to, že „je hluboký rozdíl mezi žlutým kolečkem, kterým byli označováni Židé ve středověku, a touto žlutou šesticípou hvězdou nového věku. Dnes je toto označování už závěrečným článkem předchozího oprošťovacího vývoje. Židé nyní budou již zcela zřetelně odděleni od ostatního obyvatelstva.“ I když „vedoucí novinářští průkopníci“ Karel Werner, Jan Šticha, Karel Krychtaček a další neopomněli v komentářích zdůraznit, že vydání nařízení je i „úspěchem českého tisku“, začali okamžitě upozorňovat na jeho nedostatky. Ten hlavní podle nich spočíval

v tom, že povinné nošení židovské hvězdy se netýkalo židovských partnerů žijících ve smíšených manželstvích. *Árijský boj*, *Venkov* či *Pražský list* přinesly po 19. září obsáhlé články se stejným titulkem: „Pozor na Židy bez hvězdy!“ Poslední článek upozorňující protektorátní veřejnost, že Židé žijící ve smíšených manželstvích „nedostali žádný pardon, nýbrž jen povolení, že nemusí nosit hvězdu, jinak jsou to ale plnokrevní Židé se všemi omezeními“, vyšel 27. září 1941, v den, kdy do Prahy přijel Reinhard Heydrich. Ještě téhož dne vydal Heydrich nařízení o vyhlášení civilního výjimečného stavu, 28. září stanné soudy v Praze a Brně vynesly první rozsudky smrti nad členy protektorátních odbojových skupin. Mezi odbojáři, kteří byli v následujících dnech popraveni, byli i Židé. Jejich účast v odboji se stala záminkou k tomu, aby policejní nařízení z 1.9. bylo „uzpůsobeno protektorátním podmínkám“.

BEZ VÝJIMEK

S účinností od 1. října přestaly v protektorátu na rozdíl od Německa a Rakouska platit výjimky, všichni Židé starší šesti let museli povinně nosit žlutou hvězdu. Téhož dne byly v protektorátu uzavřeny synagogy a na Čechy „židomilce“, tedy ty, kteří by poté veřejně projevovali své sympatie vůči Židům, měla být uvalena ochranná vazba, což v praxi znamenalo převezení do koncentračního tábora. V tíživé atmosféře civilního výjimečného stavu se mnohá protektorátní periodika propůjčila k tomu, aby na svých stránkách zavedla rubriku, nejčastěji nazvanou „Židovský pranýř“, v níž byli jmenovitě denunciováni Židé, kteří „nemají Davidovu hvězdu, ačkoliv to bylo nařízeno“, a „židomilní Češi“. Poté, co byli Židé prakticky ve všech oficiálních denících označeni za hlavní viníky toho, že byly v protektorátu zřízeny stanné soudy, začala tatáž skupina aktivistických novinářů „bojovat“ za to, aby „Židé byli konečně vyhnáni z měst, soustředěni v pracovních či koncentračních táborech“.

Dne 12. září 1941 předestřel Karel Werner na stránkách *Poledního listu* svou představu budoucího „spravedlivého řešení židovské otázky“ v Čechách. Za „jasný vzor a příklad, který nabádá k napodobení“, označil varšavské ghetto. Když se prakticky shodné články začaly objevovat v *Českém slovu*, *Národních listech*, *Venkovu* a dalších novinách, do odjezdu prvního transportu, směřujícího do lodžského ghetta, zbývalo pouhých deset dnů.

JAROSLAVA MILOTOVÁ

SKONČIL POKUS O LIKVIDACI Pedagog Petr Karas definitivně rehabilitován

V létě letošního roku byla – doufejme – učiněna poslední tečka za ostudnou kampaní, jejíž obětí se měl stát pedagog Lauderových škol Petr Karas. Obvodní soud pro Prahu 2 ve svém rozsudku rozhodl, že okamžitě zrušení pracovního poměru Petru Karasovi, provedené tehdejší ředitelkou školy PaedDr. Věrou Dvořákovou 22. října 2003, je **neplatné**. Protože od té doby uplynuly už celé tři roky, je na místě stručná rekapitulace.

V druhé polovině roku 2003 zjistili tehdejší předseda ŽOP Tomáš Jelínek, bývalá tajemnice obce Olga Dostálová a tehdejší ředitelka Lauderových škol Věra Dvořáková, že se na školním serveru objevily soubory s pornografickým obsahem, a pojalí podezření, že tím byl spáchán trestný čin. Místo aby, jak to ukládá zákon, vše oznámili příslušným institucím, rozhodli se vzít na čas zákon do vlastních rukou. Zahájili soukromé (a utajené) vyšetřování, které trvalo několik měsíců, objednali si experty ing. Vladimíra Smejkalu, znalce v oboru počítačových dat, a sexuologa prof. PhDr. Petra Weisse, a nakonec předstoupili před překvapenou a neinformovanou reprezentaci pražské obce s výsledkem, který byl současně i rozsudkem: viníkem je Petr Karas. Ten byl ředitelkou Dvořákovou (se souhlasem Jelínka a Dostálové) okamžitě zbaven místa učitele Lauderových škol a veřejně zostuzen. Současně na něho podala ředitelka školy (opět se souhlasem tehdejšího předsedy a tajemnice ŽOP) trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu ohrožujícího mravní výchovu mládeže. To vše bez ohledu na to, že se ke vstupu na pornografické stránky mezitím přiznal správce školní počítačové sítě.

Členové tehdejšího vedení byli postaveni před hotovou věc. Následující měsíce rozdělily reprezentaci, školu a vlastně i pražskou obec na dva tábory. Předseda obce, tajemnice i ředitelka trvali na tom, že Karasova vina je jednoznačně prokázána, a dokládali to mimo jiné svědectvím expertů, které si už dříve objednali. V tom je podpořila část reprezentace. Druhá část zastupitelstva ŽOP však s tímto postupem nesouhlasila. Trvala na tom, že platí presumpce nevinny a že pouze orgány činné v trestním řízení mohou o případné vině rozhodnout. Na shromáždění členů ŽOP dokázali zastánci právního postupu získat pro svůj postoj většinu,

neslýchaně likvidační postup proti pedagogovi zastavit a prosadit změnu ve vedení školy.

Ve volbách v dubnu 2004 však získala „Koalice za demokratickou obec“ Tomáše Jelínka mírnou většinu. Jejím prvním činem bylo propuštění rabína Karola Sidona, jako další musela okamžitě odejít ředitelka Lauderových škol Kateřina Dejmálová. Na její místo se vrátila Věra Dvořáková. Vzápětí nato se ŽOP dostala do těžké, dlouhodobé krize, která skončila odvoláním předsedy Jelínka, tajemnice Dostálové a řady členů reprezentace na shromážděných členů a potvrzením těchto aktů v předčasných volbách v listopadu 2005. Během této doby, kdy postupně ztráceli hlavní aktéři tažení proti Karasovi vliv na chod ŽOP, se ani jeden z nich učitel ani náznakem neomluvil. A to bez ohledu na to, že trestní oznámení proti Karasovi odložilo oddělení vyšetřování jako neodůvodněné a k činu se přiznal někdo jiný. (Mimochodem: ani činnost skutečného „pachatele“ nebyla kvalifikována jako trestný čin.)

Dá se předpokládat, že to neudělají ani dnes, kdy je k dispozici další výrok nezávislého soudu, který jednoznačně konstatuje, že učitel byl perzekvován neoprávněně, a jeho výpověď je proto neplatná. Neočekává to ani sám Petr Karas. V rozhovoru, otištěném v zářijovém čísle *Obecních novin*, k tomu říká:

„Jediný, kdo se mi omluvil, byl rabi Jehuda Ješarim. Tedy člověk, který nikomu nechtěl ublížit, jen byl do kauzy vmanévrován a byly mu podány nepravdivé informace. Ten se již tehdy dokázal postavit událostem čelem a osobně se mi, a opravdu upřímně, omluvil. Nikdo jiný... Ale jak jsem poznal iniciátory celé akce, omluvu jsem od nich ani neočekával. Tím spíš, že mnohým z nich byl pravý stav věcí už dávno znám, a přesto v útocích pokračovali. ...Nebyl to spor o argumenty, důkazy a fakta, ale o princip: My máme moc a nikdo se nám nesmí postavit; kdo ano, toho zničme.“

Skutečnost, že uvnitř židovské obce byl z mocenských pozic – a z odpudivých motivů – proveden pokus o mravní, profesní, a tedy i existenční likvidaci čestného a prokázaně nevinného člověka, by neměla upadnout do zapomnění. A nemělo by být zapomenuto – zejména pak pro neschopnost požádat o odpuštění – ani to, kdo se na tom podílel. *jd*

KABALA, DINOSAURUS ...a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

MfD (28.8.) připomíná židovské památky Holešova, především unikátní Šachovu synagogu z 15. století. ■ Režisér Filip Renč zahájil zkoušky nového muzikálu Golem, který bude mít premiéru v novém Divadle Hybernia. Podle informace Plzeňského deníku (29.8.) a dalších 27 regionálních deníků je zmluveno na 50 tisíc vstupenek. ■ „O předmětech, které má Vladimír Železný rád, dokáže mluvit celé hodiny,“ informuje MfD (7.9.). Patří mezi ně dinosaury vejce z pouště Gobi („až tady my lidé nebudeme, tak se z něj vyklubou dinosaury“) a „židov-

ské ukazovátka, které chce mít Železný blízko sebe, často se ho dotýká“ („připomíná mi, že má člověk pořád číst a studovat“). ■ V rámci Dne otevřených dveří referoval deník Právo (8.9.) také o Polně, kde při tradiční Mrkvancové pouti budou zpřístupněny všechny památky „včetně synagogy se stálými expozicemi Židé a Polná a Život Leopolda Hilsnera“. ■ V rámci širší debaty o nositeli Nobelovy ceny Günteru Grassovi, který se přiznal, že jako mladík sloužil u jednotek přiřazených k SS, připomíná týdeník Instinkt (31.8.) řadu morálních a politických faulů světových spisovatelů, mj. antisemitismus Demla, Céline a Pounda. K jakému závěru týdeník došel, naznačuje název závěrečné kapitoly: ...ho kamenem. ■ „Izrael potřebuje mít souseda-partnera, který jakmile budou dohodnuty hranice, bude ochoten je strážit a zaručit mír,“ řekl v obsáhlém rozhovoru pro MfD (9.9.) americký politický filosof Michael Walzer. „Spojená síla USA a Evropy, která by podpořila takovou palestinskou vládu, to by mohl být docela dobrý začátek.“ ■ Pod titulkem „Hluboké jizvy na duši“ referoval Instinkt (7.9.) o výstavě fotografií československých Židů, kteří přežili šoa. „Překvapila mě a zároveň povzbudila jejich životní energie, s kterou byli schopni začít nový život,“ svěčila se autorka výstavy, fotografka Jana Nosková-Žantovská. ■ Pod titulkem „Husserlova studovna nespí“ psal krátce Prostějovský deník (12.9.) o činnosti konferenčního centra v sousedství rodného domu slavného filosofa. Mj. uspořádají konferenci na téma Fenomenologie a dnešek. ■ Oslavy 750 let od první

pisemné zmínky o Svitavách pozdravil dopisem Steven Spielberg, režisér filmu (o svitavském rodákovi) „Schindlerův seznam“. ■ „Český film budou vyrábět Češi, ne cizáci Židé,“ řekl mj. známý český režisér Václav Bínovec den po nacistické okupaci své země. Vyřazení Židů z filmu požadoval už v říjnu 1938. Prokázalo se také, že za války udával (mj. snad Karla Hašlera). V r. 1945 byl zatčen, a tak unikl lynčování davu, kterému podlehl jiný barrandovský filmař Jan Sviták, který podle TV Nova (30.8.) kolaboval jen na oko. ■ „Představte si, že do slušně vedené domácnosti vpadne vrahoun, který na vás namíří zbraň a vyhrožuje, že vás oddělá. Určitě mu nevytkneme, že má špinavé boty a utírá si nos do rukávu,“ říká mj. v komentáři o výstavě karikatur na téma šoa v Íránu Český rozhlas 6 (29.8.). „Proto je antisemitská lumpárna v Teheránu vnímána na Západě jako bezvýznamná událost, která k celkovému obrazu nepodává žádný nový rys. I kdyby zítra prezident Íránu nařídil v zemi Mein Kampf za povinnou četbu, s nikým by to ani nehnulo.“ ■ Na otázku „Nemáte nic proti tomu, že v Praze žijete bok po boku s mnoha Židy?“ odpověděl deník Metro (11.9.) údajný emeritní terorista Ahmed Al-Maynar: „Já nemám nic proti Židům, dokonce ani proti Izraelcům. Já pouze nenávidím Izrael.“ ■ „Kabala není náboženství, ale nauka, která tu byla tisíce let a jež odvádí člověka od sobectví,“ tvrdí Mladá fronta Dnes (2.9.) v článku, který byl součástí mediální smršti kolem koncertu americké pop hvězdy Madonny. „Madonna zde nachází odpovědi, které jí konfesní náboženství nenabídlo. Bude určitě zajímavé ji

na této cestě sledovat.“ ■ Na otázku v titulku článku „Je Stát Izrael dlouhodobě udržitelný?“ odpovídají komunistické Haló noviny (30.8.) nekompromisně: „Za téměř 60 let

existence neudělal Izrael nic pro to, aby ho arabské země mohly začít považovat za normálního a spořádaného souseda, který se neopájí pocitem nadřazenosti a chce s okolními státy žít v míru.“ Navíc „z hlediska zájmu americké židovské lobby je trva-

lá existence státu na Blízkém východě spíše kontraproduktivní... Nedojde pak nakonec skutečně na slova íránského prezidenta?“ Rozuměj: který popírá právo Izraele na existenci. ■ Hospodářské noviny (30.8.) informovaly o tom, že neonacistické sdružení Národní odpor požádalo prezidenta o povolení bojovat na straně Íránu proti Izraeli. „Národní odpor je připraven zasáhnout. Ať už v Íránu nebo na území České republiky,“ řekl prý mluvčí oficiálně neexistujícího sdružení. ■ HN (4.9.) referovaly o tom, že osud a budoucnost slovenského Ústavu paměti národa jsou po tragické smrti jeho šéfa Jána Langoše velmi nejisté, protože řadě politiků „leží v žaludku“ odhalování „zločinů komunismu, popř. snaha zjistit pravdu o osudu židovského majetku a těch, kteří ho získali“. ■ Pamětní desku obětem šoa odhalili v Moravských Budějovicích (MfD, 15.9.) a v Jemnici (Regionalist, 13.9.). ■ Chebský deník (13.9.) připomněl krátce historii židovského ghetta v Drmouli (od 14. st.). ■ Střední Čechy (19.9.) oznámily, že Vatikán otevřel archivy z let 1922-39. ■ Tisíce věřících se v Budapešti zúčastnily blahopřání maďarské jeptišky Sály Salkaháziové, která za 2. sv. války zachránila mnoho Židů. Byla zavražděna příslušníky fašistických Šípových křížů. (Právo, 18.9.) ■ 55. číslo Zpravodaje Společnosti křesťanů a Židů je věnováno památce spisovatele a diplomata Viktora Fischla. ■ „Víte, Arnoštovi nelze odevzdat něco podprůměrného,“ řekla mj. týdeníku Vlasta (30.8.) Eva Lustigová o svém otci, známém spisovateli. „I když třeba pro něj vařím gulášovou polívku, nemůžu mu nabídnout polotovár. Měl na nás vždycky vysoké požadavky a já ho nikdy nechtěla zklamat... A navíc je moralista s velkým smyslem pro spravedlnost. Proto jsem se vždycky snažila zachovat tak, aby to bylo správné. Jsme na sebe napojeni i na dálku, beze slov. Někdy říkám, že je moje nebe.“

(připravil tp, kresby A. Sládek)

IZRAEL: Proti Hizballáhu, díl 2

„Prázdninová válka“ v Libanonu stále rezonuje. Dokládá to i v médiích užitý výraz „první kolo konfliktu“. Válka totiž skončila z vojenského hlediska de facto remízou. Izrael nedosáhl osvobození dvou rukojmí, ale vyčistil severní příhraničí od raket Hizballáhu. Hizballáh neudržel své pozice na jihu Libanonu, ale posílil všude jinde. V Izraeli následovala kritika vlády i generálního štábu (viz minulý Rch), která se týkala strategických rozhodnutí. Reflexe nyní pokračují, nicméně postihují širší spektrum otázek. Stále zřetelněji se totiž ukazuje provázanost Hizballáhu s napětím v pásmu Gazy.

CHYBA BYLA V MAPĚ

Důsledkům války se věnuje i ministerstvo zahraničí. Obává se soudních procesů v cizině za válečné zločiny, jež by mohly postihnout izraelské vládní i armádní činitele. Právní poradce ministerstva již vydal varování před tvrdým výrazivem, které lze použít proti jeho autorům. Právník Jael Ronen začátkem září prohlásil, že někteří představitelé cestující do Evropy riskují zatčení: „Mezinárodní právo v kontextu válečných zločinů nerozlišuje, kde byly spáchány, a umožňuje stíhání i v jiných zemích.“ Vždyť i Arielu Šaronovi hrozily problémy v Belgii. Nyní by se podle listu *Ha'arec* mohli ocitnout v podobném ohrožení kabinetní ministři Eli Jišaj a Chajim Ramon, neboť se během války vyslovovali pro „zboření“ vesnic sloužících za úkryt Hizballáhu. Ministr turistiky Jicchak Herzog za své návštěvy Finska obavy mírnil: mezinárodní konvence prý skýtají imunitu vládním činitelům, nicméně „mnohem složitější“ by to měli důstojníci Cahalu.

Další dozvuk války míří na osady. Již v červenci bylo jasné, že plán stažení ze Západního břehu Jordánu, se kterým Olmertova Kadima vyhrála březnové volby, se odkládá na neurčito. Nyní vláda naopak začala posilovat osady. Vypsala soutěž na výstavbu 690 domů – polovina z nich se postaví v osadě Betar Ilit jihozápadně od Jeruzaléma a druhá polovina v Ma'ale Adumim na východě, čímž se zvýrazní areál židovského osídlení kolem metropole (ten by beztak zůstal začleněn do Izraele i po plánovaném stažení). Navíc ministerstvo spravedlnosti autorizovalo některé dosud ilegální osadnické výspy, které by jinak evakuaci podléhaly. Podle organizace Šalom achšav tím vláda definitivně doložila svůj pravicový charakter. Podle

osadnické rady (Rada Ješa) je to naopak „příliš málo a příliš pozdě“. Měřeno těmito postoji si Kadima středový charakter přece jen uchovává.

V polovině září vyšel najevo i nepěkný zádrhel v logistice. V noci na 26. července dělostřelectvo Cahalu zasáhlo u libanonské vesnice Chiam pozorovatelnou OSN, stojící asi 100 metrů před palebným stanovištěm Hizballáhu, přičemž byli zabiti čtyři vojáci mise UNIFIL (Číňan, Kanadan, Fin, Rakušan). Generální tajemník OSN Kofi Annan tehdy prohlásil, že šlo o „očividně úmyslný útok“. Jeruzalém vyjádřil hlubokou lítost, ale až teď vyšetřování prokázalo, že na vině byly chybné mapy izraelského štábu. „Stala se chyba při rozmnožování map. Pozorovatelna OSN nebyla zakreslena tak, jak by měla být, a to způsobilo tragédii,“ řekl 14. září mluvčí ministerstva zahraničí. Něco podobného se stalo Američanům, když na jaře 1999 při bombardování Bělehradu zasáhli kvůli mapovému kiksů omylem čínskou ambasádu, i tam byli mrtví. Jenže k už tak zpochybňované věrohodnosti Izraele nepřispěl fakt, že Jeruzalém bránil vyšetření celého incidentu komisí OSN.

POZOR NA HRANICI V GAZE

Další špatné zprávy přinesla analýza elektronické války. Nasazení počítačů a vyspělé elektroniky má zajistit vlastní nerušenou komunikaci a naopak odposlech i rušení nepřítele. V této branži je Izrael považován za velmoc a řada jeho elektronických zbraní sdílí společný vývoj i technologii s Američany. Tím větší dopad mají potom selhání. Proto také přijeli do Izraele američtí experti, aby hledali odpověď na čtyři otázky. Proč izraelské systémy nezablokovaly komunikaci velitelství Hizballáhu? Jak iráňští technici umožnili Hizballáhu odposlechy Izraelců? Jak iráňské elektronické zařízení zablokovalo protiraketovou ochranu izraelské korvety Chanit? Proč izraelské přístroje selhaly při rušení vojenských systémů na iráňské ambasádě v Bejrútu, která hostila Hasana Nasralláha? Sho-

da panuje pouze v tom, že schopnosti Íránu v elektronické válce byly podceňeny.

Jak z bláta ven? Podle analytické skupiny Debka vznikla spontánní formace tří šéfů zpravodajských služeb – Juval Diskin (kontrarozvědka Šin Bet), Amos Jadlin (vojenská rozvědka Aman) a Meir Dagan (Mosad). Ti nyní chtějí vydávat výstrahy, když vidí, že Olmertův kabinet podceňuje hrozby. Tito muži spatřují největší riziko v otevření jižní fronty – v Gaze. Jistě, ta vznikla jako fronta původní již koncem června. Tehdy však měly bojůvky Palestinců pouze své víceméně amatérské kásamy. Nyní k Palestincům proudí nejenom inspirace v taktice Hizballáhu, tomu nelze zabránit, ale též v Libanonu úspěšné zbraně iráňské, původně ruské provenience – kaťuše (Grad), raketové granáty (RPG-29) a protitankové střely. Strategický plán Hizballáhu se potom jeví následovně. V Libanonu dodržovat příměří i zónu na jihu beze zbraní. Ty, respektive část z nich, se však mohou přesunout přes Egypt do pásma Gazy a tam umožnit druhé kolo raketového ostřelování Izraele, tentokrát z jihu. Samotný Hizballáh v Libanonu, chovající se vzorně podle pravidel OSN, bude ovšem chráněn před odvetou Cahalu mezinárodními jednotkami. Jak se tomuto scénáři bránit? Podle tří vrchních zpravodajců nejlépe tak, že Izrael by vojensky obsadil tzv. Filadelfský koridor, úzké pásmo těsně podél hranice Egypta s pásmem Gazy. Po více než roce by tím zabránil pašování výzbroje. Jinak prý hrozí připravenost zmíněné jižní fronty již v druhé polovině října.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Aktivní protiraketová obrana je zatím ve vývoji. V libanonské válce by ušetřila životy paděláci vojáků. Foto archiv.

Kalendárium

Před **125 lety, 7. 10. 1881**, se v Praze narodil **VICTOR LEDERER**. Po studiu filosofie, práv a hudby na univerzitách v Praze, Vídni a Lipsku působil jako hudební publicista: od r. 1907 žil ve Vídni, kde byl šéfredaktorem *Musikliterarische Blätter*. Zemřel v Osvětimi 12. 10. 1944. Z jeho knižních prací připomínáme *Über Heimat und Ursprung der mehrstimmigen Tonkunst* (O domově a původu vícehlasého hudebního umění, 1906) a *Keltische Renaissance* (1906).

Před **115 lety, 8. 10. 1891**, zemřel ve Vídni **JAKOB EDUARD POLAK**. Narodil se 12. 11. 1819 v Mořině. Studoval medicínu v Praze a ve Vídni; specializoval se na porodnictví. V letech 1851-60 žil v Teheránu, kde zorganizoval lékařskou školu a založil polikliniku, pět let byl osobním lékařem iránského šáha. Po návratu pracoval jako lázeňský lékař v Bad Ischlu a přednášel perštinu na vídeňské univerzitě. Je mj. autorem lékařského slovníku v perštině, arabštině a latině, anatomie v perském jazyce a cestopisu *Persien. Das Land und seine Bewohner* (1865).

Před **160 lety, 12. 10. 1846**, se ve Štěnovicích narodil **LOUIS EDUARD LEVY**. V dětství odjel s rodinou do Ameriky, kde vystudoval matematiku, astronomii a optiku na univerzitě v Miami a v Detroitu. Pracoval v observatoři, zabýval se mikroskopickou fotografií, se svým bratrem založil ateliér pro reprodukční fotografii a je autorem řady vynálezů v oboru fotografické techniky. Byl zástupcem Franklinova ústavu na světové výstavě v Paříži (1900). Zemřel 16. 2. 1919 ve Filadelfii.

Před **130 lety, 14. 10. 1876**, se v Břeclavi narodil **HUGO DITZ**. Studoval techniku ve Vídni, od r. 1910 přednášel jako profesor technologii anorganických látek na německé Vysoké škole technické v Praze. Je autorem odborných textů v *Encyklopädie der technischen Chemie* v *Zeitschrift für angewandte Chemie* (Časopis pro aplikovanou chemii) aj. V r. 1941 byl deportován do Lodže, kde 3. 9. 1942 zahynul.

Před **185 lety, 20. 10. 1821**, se v Brně narodil **ADOLF FRANCKEL**. Kvůli účasti v revoluci v r. 1848 musel odejít z Vídně, kde studoval matematiku a mechaniku, studia (literatury) završil na univerzitě v Jeně. Brzy poté byl zatčen, odvezen do Rakouska a vězněn v Brně, vysvobodila ho však amnestie. V Brně pak zůstal a v l. 1866-79 tu byl ředitelem Městského divadla. Vydal sbírky *Wiener Gräber* (Vídeňské hroby,

1849) a *Die Tannhäuser* (1854). Zemřel před více než **110 lety**, 28. 4. 1896, ve Vídni.

Před **85 lety, 14. 10. 1921**, zemřel v Cincinnati v USA **GOTTHARD DEUTSCH**. Narodil se 31. 1. 1859 v Dolních Kounicích. Studoval na židovském teologickém semináři ve Vratislavi a na univerzitě ve Vídni (historii). V letech 1887-91 byl rabinem v Mostě, poté se vystěhoval do USA, kde přednášel židovské dějiny a filosofii náboženství na Hebrew Union College v Cincinnati; v l. 1903-21 byl ředitelem této instituce. Patřil k představitelům reformního judaismu. Redigoval *Jewish Encyclopaedia*, spolupracoval s řadou časopisů. Z jeho prací připomeňme alespoň *Die Vertreibung*

G. Deutsch

der Juden aus Brünn im Jahre 1454 (Vyhánění Židů z B., 1887) či *The History of the Jews* (1910).

Před **65 lety, 20. 10. 1941**, byl v Mauthausenu zavražděn básník a překladatel **HANUŠ BONN**. Narodil se v Teplicích 5. 7. 1913. Vystudoval práva v Praze. Již jako středoškolák pracoval v českožidovském hnutí, za okupace patřil k vedoucím funkciónářům ŽOP. Do české literatury se zapsal svými verši (prvotina *Tolik krajín*, 1936) a překlady poezie Indiánů a „přírodních“ národů (*Daleký hlas*, 1938), jež ještě čekají na plné zhodnocení.

Před **130 lety, 31. 10. 1876**, se v Pardubicích narodil **OSKAR ENGLÄNDER**. Vystudoval práva na pražské německé univerzitě, kde pak v l. 1927-36 byl profesorem politické ekonomie a finančnictví. Krátce byl ředitelem rychnovsko-tanvaldské železniční společnosti, poté působil v bance Petschek & Co. Patřil k zakladatelům Společnosti pro dějiny Židů v Československu. Zemřel v Praze 31. 12. 1936, tedy před téměř **70 lety**. Je autorem řady odborných prací. *tp, lp*

UŽ TAKY U NÁS

V době podzimních židovských svátků, které počínají na Roš hašana, musím vždy myslet na maminku. Touto dobou před čtyřmi lety zemřela – jako jediná z celé rodiny přirozenou smrtí. Její rodiče, bratry, celé rozvětvené příbuzenstvo nacisté poslali do plynu, ubili či umožili hladem. Ti, kdo takto vraždili, byli přesvědčeni, že pro Židy není na světě místo. Takové přesvědčení chovají mnozí lidé dodnes a svou zášť vyhrotili proti Židovi kolektivnímu, jímž je jim Stát Izrael. Blízkovýchodní konflikt čeká na řešení a musí to být řešení politické, umožňující mírové sousedství dvou států: izraelského a palestinského. Argumentace a propaganda těch, kdo si přejí vymazání Izraele z mapy světa, však zůstávají antisemitské v duchu nejhorších vzorů minulosti. Tak se i vražedná protizidovská touha současnosti ohlašuje stejným jazykem jako za nacistů: Zabít, protože jsou to Židé, ať žijí kdekoliv.

Tuto genocidní logiku, která k nám zatím doléhala jen z obrazovek televizorů a novinových titulků, si nyní můžeme naplno uvědomit i u nás, kdy hrozba teroristického útoku v Praze má směřovat především proti Židům. Čtu tyto zprávy a myslím přitom na generaci přeživších šoa, cítím hořkost, že jsou ve stáří brutálně vystaveni někdejšími traumatům, strachu o své blízké a snad i o budoucnost vlastního společenství. Přesto není důvod situaci drammatizovat. Žijeme v demokratické zemi, židovská komunita v ní není osamocena. Jakkoliv některé informace naznačují, že možný teroristický útok byl plánován proti „židovským objektům“, nade vše platí, že nebezpečí je obecnější. Nesměruje jen proti náhodně vybraným obětem, ale cílem je zastrašit celou zemi: poškodit ji politicky a ekonomicky, vytvářet nátlak na vnitřní a zahraniční politiku, oťrást demokratickým režimem.

Ne že by nebylo možno i v tomto kontextu hrát na protizidovskou notu ve stylu „za bezpečnostní problémy České republiky mohou Židé a jejich zájmy“. Rozumný člověk si však s takovými nesmysly poradí, a to tím spíše, že čeští Židé netvoří zvláštní skupinu lišící se od ostatních lidí svým náhledem na základní lidské hodnoty či v představách o budoucnosti této země. Jsou plně integrováni do společnosti, po staletí přispívají k jejímu ekonomickému, vědeckému a kulturnímu rozvoji. Bude tomu tak jistě i nadále. Pevně lidi se zásadami hrozby násilníků smelují.

(Psáno pro MfD a Rch; redakčně kráceno.)

LEO PAVLÁT

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, Praha 1)

KÁVA O ČTVRTÉ

■ Říjnová Káva o čtvrté se uskuteční ve čtvrtek 19. října od 15.30 a pozvání přijal novinář, dramatik, spisovatel a bývalý redaktor Rádia Svobodná Evropa Karel Hviždala. Velký sál v přízemí, občerstvení, vstup volný. Připravil a moderuje Honza Neubauer jan@neub.biz.

KONCERT NA POČEST ŽIDOVSKÉHO ODBOJE

■ Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze vás srdečně zvou na slavnostní večer na počest židovského odboje za druhé světové války. Koná se dne **16. října od 18.00** ve Španělské synagoze v Praze u příležitosti zahájení konference „Židé v boji a odboji“. Po koncertě následuje společenské setkání s občerstvením na Židovské radnici v Maiselově 18.

KANADSKÉ JIDIŠ DIVADLO V PRAZE

■ Během svého evropského turné vystoupí v neděli **5. listopadu od 16.00** ve společenském sále Židovské radnice kanadský divadelní soubor The Dora Wassermann Yiddish Theatre z Montrealu. Poprvé v Praze zazní koncertní verze muzikálu *Those Were The Days* (To byly tenkrát časy) autorů Z. Mloteka a M. Rosenfelda. Muzikál je poctou hudbě, která překračuje všechny věkové, kulturní i jazykové bariéry. Je oslavou židovského kulturního dědictví a dávno zaniklého světa východoevropských městeček a štetlů.

Představení pořádá Židovská obec v Praze ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze.

PLES PRO ČESKÝ LES A HAGIBOR

■ Keren Kayemeth Leisrael – Židovský národní fond a Židovská obec v Praze vás srdečně zvou na charitativní společenský večer. Koná se dne **26. listopadu v 18.00 hodin** v rezidenci primátora hl. města Prahy, Mariánské nám. 2, Praha 1. Výnos ze vstupenek (vstupného) a vašich darů bude rozdělen mezi Český les v Negevské poušti v Izraeli a Domov sociální péče Hagibor. Vstupenky v ceně 750 Kč si můžete zakoupit od 16. října v pokladně Židovské obce v Praze, Maiselova 18, Praha 1 a v kanceláři Keren Kayemeth Leisrael, Jáchymova 3, Praha 1. Vstupenky si laskavě zajistěte včas, protože počet míst je omezen.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽIDOVSKÉHO MUZEA

(Maiselova 15, 3. patro)

■ 4. 10. v 18.00: *Daniel Kummermann – jak já to slyším*. Bývalý velvyslanec v Izraeli vybírá z kolekce více než 200 CD, které si přivezl ze své mise. Uvádí pestrou hudbu proloženou vlastními zasvěcenými komentáři a glosami. Vstupné 10 Kč.

■ 5. 10. v 18.00: *Parašat hašava/Týdenní čtení Tóry* – přednáška zemského a pražského rabína K. E. Sidona. Vstupné 10 Kč.

■ 18. 10. v 18.00: *Lekce z Libanonu – izraelsko-palestinský konflikt po „letní válce“ mezi Hizballáhem a židovským státem*. P. Brod moderuje debatu na aktuální téma. Diskutují: JUDr. PhDr. M. Čejka (právník a politolog), O. Malina Morgenstern (dokumentarista a režisér), P. Jazairiová (novinářka). Vstupné 10 Kč.

■ 19. 10. v 18.00: *Divadlo v Terezíně 1945–2006. I. část: Psychologický útek, posila iden-*

KULTURNÍ POŘADY

Melissa Shiff, Archa, 2006. Foto D. Cabanová.

tity. Jak popisují pamětníci terezínské divadlo a jeho působení s odstupem šedesáti let. První z besed s americkou badatelkou Lisou Peschelovou založených na rozhovorech a archivních svědectvích. Komentář: PhDr. J. Milotová (Institut TI) a PhDr. E. Šormová (Divadelní ústav). Beseda se koná v češtině. Vstup 10 Kč.

■ 24. 10. v 18.00: *Přednáška PhDr. Richarda Seemanna k 65. výročí zahájení transportů do lodžského ghetta*. Ukázky z dokumentárního pásma Českého rozhlasu o osudech lidí deportovaných z Československa inspirovaného knihou *Ghetto Litzmannstadt* a beseda s žijícími účastníky. Vstupné 10 Kč.

■ 26. 10. v 18.00: *Divadlo v Terezíně 1945–2006. II. část: „normalizace“ nenormálního životního prostředí, udržování pout mezi minulostí a budoucností*. Druhá beseda s americkou badatelkou Lisou Peschelovou. Vstupné 10 Kč.

■ 30. 10. v 18.00: *Mišpochologie aneb Možnosti a hranice bádání o historii židovských rodin v Čechách a na Moravě* – debatu moderuje P. Brod, diskutují: PhDr. A. Putík (ŽMP), PhDr. L. Matušiková (správkyně židovských matrik v Národním archivu), Mgr. B. Rozkošná (specialistka na žid. památky). Vstup 10 Kč.

■ 31. 10. v 18.00: *Koncert skupiny Nikitov* – nizozemsko-americký akustický kvartet zpívá a hraje jidiš písně aškenázských Židů a židovské písně s prvky cikánského jazzu. Vedoucí souboru zpěvačka Niki Jakobsonová zpívala v USA se slavnou skupinou The Klezmatics. Vstupné 50 Kč.

Výstava

■ „*I have not seen a butterfly around here...*“ – výstava černobílých fotografií *Rosy Revsinové*, argentinské fotografky a výtvarnice. Výstava potrvá do konce října 2006.

ROK S ŽIDOVSKOU KULTUROU/ 100 LET ŽIDOVSKÉHO MUZEA

Výběr z říjnových akcí. Úplný přehled naleznete na www.jewishmuseum.cz.

VÝSTAVY**Židovské muzeum v Praze**

■ Do 14. 1. **Melissa Shiff: Ark / Archa, Pinkasova ulička**.

Videoškulptura ve tvaru gigantické lodi vytvořená u příležitosti oslav 100. výročí založení muzea. Vizualní podobenství, v němž se na po-

zadí dramatických událostí 20. století prolínají dějiny muzea jako archy schraňující důležité doklady židovské kultury v českých zemích s dějinami a současným životem města.

Jubilejní synagoga

■ Do 8. 11. *Židovské město pražské 1870–1914*. Výstavu uspořádala Matana a. s. ke stému výročí stavby Jubilejní synagogy v pražské Jeruzalémské ulici. Přístupna je denně kromě soboty a svátků od 13 do 17 hodin.

Městská knihovna v Praze 4

■ *Zmizelí sousedé* – putovní výstava ŽMP. Výstava představuje projekt Zmizelí sousedé, který vybízí mladé lidi k pátrání po sousedech, kteří z jejich nejbližšího okolí zmizeli během 2. světové války. www.zmizeli-sousedecy.cz.

Občanské sdružení Krnovská synagoga – Spolkový dům Mariany Berlové v Bruntále

■ 7. 10.–11. 11. *Místa utrpění, smrti a hrdinství* – vězni z českých zemí v nacistických koncentračních táborech.

Synagoga na Palmovce v Praze

■ Do 8. 10.: **Jiří Sozanský: Sevření v branách**. Výtvarná instalace inspirována textem Starého zákona. www.serpens.cz

KONCERTY**Španělská synagoga**

■ 17. 10. ve 21.00: **Katka Kolcová-Tlustá: Písně klezmerské tradice**. Koncert s uvedením nového CD *Katryna: Klezmer Inspiration*. Hosty jsou kanadský DJ a hudebník Socalled, člen Spirituál kvintetu Jiří Tichota a další. www.steepforest.cz.

Experimentální prostor Roxy/NoD**(Dlouhá třída, Praha 1)**

■ 12. 10. ve 20.00: *Šarbilach* – orchestr Jaromíra Vogela. Velkokapelná fúze vážné, populární a etnické hudby s židovskými kořeny převážně z autorské dílny hudebního skladatele J. Vogela v podání vokálních a instrumentálních sólistů a orchestru. www.klubroxy.cz

FESTIVALY**Music on Film – Film on Music****(MOFFOM), 18.–22. 10.****Výběr z programu:**

■ Kino Lucerna – 20. 10.: *Der Golem* (rež. Paul Wegener, 1922) – klasický němý film s živým hudebním doprovodem klezmer-hiphopového mága Socalleda a dalšími hudebníky.

■ Španělská synagoga – 19. 10. ve 21.00: *From Shtetl to Swing* (Fabienne Rousso-Lenoir, 2005, USA, Francie). 21. 10. ve 21.00: *Crossing Channels: Composers of Terezin* (Simon Broughton, UK, ČR, 1994). 22. 10. ve 21.00 *Ladino* (Rina Papiš, 2005, Izrael), *Chants pour un Shabbat* (Izza Genini, 1991, Maroko, Francie). Více na www.moffom.org

Nekonvenční žizkovský podzim Jiřího Hoška 2006, 14. 9.–16. 11.

■ 4. 10. v 16.30: **Nový židovský hřbitov Pocta Franzi Kafkovi**. M. Nostitz Quartet, Zdenka Procházková-Hartman – umělecký přednes. www.zizkov.cz.

Dny židovské kultury v Brně**Vzdělávací a kulturní centrum v Brně**

■ Nově otevřená brněnská pobočka Vzdelávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze připravila výstavu *Příběh dětí – kresby dětí z terezínského ghetta*. Výstava popisuje historii židovských obyvatel Protektorátu Čechy a Morava za holocaustu s důrazem na život v Terezíně, a to především tak, jak byl vnímán dětskýma očima. www.jewishmuseum.cz/Brno

VÝUKA ULPAN –IVRIT

■ Od počátku října probíhají v Lauderových školách večerní kurzy ivrit. Jsou rozděleny do šesti skupin podle úrovně znalostí. Dodateční zájemci o výuku, kontaktujte kancelář Sochnutu, tel. č. 224 810 099, 224 810 110, mobil 776 176 417 či e-mail sochnut@volny.cz.

Dani Kolský

WIZO

■ Srdečně vás zveme na říjnovou členskou schůzi, která se koná dne 18. 10. v 15 hodin v restauraci Šalom, Maiselova 18, Praha 1. Výbor se koná dne 11. 10. od 15 hodin v Jáchymově ulici. Dovoďte, abychom našim členkám WIZO, jakož i členům židovských obcí v České republice, popřály dodatečně šťastný a sladký nový rok 5767.

Za výbor WIZO ing. *Zuzana Veselá*

KDE NAJÍT POCHOPENÍ?

■ Rádi bychom otevřeli přátelskou skupinu pro všechny, jejichž rodiče byli vězněni v období komunismu, a tím bylo jejich dětství a dospívání poznamenáno. Cílem této skupiny bude vzájemné sdílení hořkých zkušeností a vyrovnání se s nimi. Všechny zájemce prosíme, zavolejte na mobilní telefon 606 859 223.

Těší se na Vás *PhDr. Zuzana Peterová*
a *Jana Pivoňková*, terapeutky

KOMPLEXNÍ DOMÁCÍ PÉČE EZRA

■ Již několik let funguje pro potřebné **Komplexní domácí péče Ezra** a i nadále nabízí zdravotní a sociální péči pro klienty, kteří jsou částečně nebo plně odkázáni na odbornou pomoc druhé osoby. Provázáním zdravotních a sociálních služeb, rozsahem a kvalitou je umožněno zůstat klientům ve vlastním domácím prostředí tak dlouho, jak je to možné a bezpečné. Napojením na nestátní zdravotnické zařízení se zkracuje pobyt klientů v lůžkových zdravotnických zařízeních na nezbytnou dobu.

V případě zájmu o péči nebo jen o informace nás kontaktujte sami, prostřednictvím rodiny nebo lékaře, ve všední dny vždy od 8.00 do 16.00.

Kontakt: Komplexní domácí péče Ezra, Izraelská 1, Praha 3, telefon, záznamník, fax: 272 738 332, e-mail: dpezra@centrum.cz. Služby jsou finančně podporovány ŽOP, Magistrátem hl. m. Prahy, Nadačním fondem obětí holocaustu Claims conference.

M. Čadková-Svejkovská,
KDP Ezra

BEJT ELEND

■ Soukromá židovská odpolední škola Bejt Elend zahajuje výuku v pondělí 6. října 2006. Pro děti je připravena výtvarná dílna, kurzy hebrejštiny a židovských tradic, židovské hudby, přípravy na bar/bat micva a mnoho dalších aktivit (výlety, návštěvy výstav a divadel, zimní i letní dětské tábory). Staronoví i nově příchozí jste vítáni! Sídlište v Mánesově ulici 8, Praha 2, tel. 603 168 427 (Jitka) nebo 777 611 211 (Marta).

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

INZERCE

■ Židovská rodina v Kolíně nad Rýnem hledá mladší ženu, která by pomohla s opatrováním maminky. Podmínkou je minimální znalost němčiny. Další informace a platební dohoda na adrese ariemeller@web.de nebo tel.: 0049 221 23 12 55.

■ Studuji judaistiku na UK (4. roč.), jsem členkou ŽO Ostrava a hledám v Praze bydlení za rozumnou cenu. Nabízím výpomoc v domácnosti (úklid, nákupy, venčení psa, pomoc s dětmi apod.). Kontaktujte mne na tel. čísle: 724 564 307.

SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ UČEBNY V LAUDEROVÝCH ŠKOLÁCH

■ Dne 29. května přivítaly Lauderovy školy vzácné hosty. Třicetičlenná delegace, v jejímž čele stáli prezident nadace ORT sir Maurice Hatter, výkonný viceprezident Nadace Ronald S. Laudera dr. George Bán, předseda ŽOP František Bányai a člen reprezentace ŽOP Jakub Roth, se v Lauderových školách zúčastnila slavnostního otevření nové počítačové laboratoře. Učebna je nazývána Tye and Lauder-ORT Technology Centre. V názvu učebny je jméno dárce organizace ORT Raymonda Taye, jenž spolu s Lauderovou nadací umožnil zřízení počítačové učebny v hodnotě 25 tisíc USD.

Nadace ORT byla založena v roce 1880 v Petrohradě a dnes je největší neziskovou vzdělávací organizací na světě, sídlo má v Ženevě a v Londýně, trvale působí v 53 zemích světa, spravuje nespočet základních i středních škol, ale i univerzity a technologické instituty. V současnosti se vzdělává v institucích ORT 270 tisíc studentů na pěti kontinentech. Cílem ORT je posílit rozvoj židovských komunit a co nejlépe vybavit mladé Židy dovednostmi, které jim pomohou najít uplatnění v moderní společnosti. Otevření počítačové laboratoře je první částí čtyřletého projektu, který má pomoci Lauderovým školám podpořit zájem o přírodní vědy v souladu s moderními vzdělávacími trendy. Celý tento projekt se finančně i organizačně uskutečňuje díky Nadaci Ronald S. Laudera, která je nejdůležitějším partnerem pražské židovské školy. Lauderova nadace školu finančně podporuje již od jejího vzniku v roce 1997.

Slavnostní odhalení pamětní desky bylo také příležitostí pro setkání významných dárců, díky kterým může ORT pomáhat při obnově a rozvoji židovského vzdělávání. Skupina zhlédla výuku první a deváté třídy ŽS a výuku ve druhém ročníku gymnázia. Pro návštěvníky předvedl školní pěvecký sbor Lvíčata ukázky z dětské opery Brundibár.

M. K.

DĚČÍN V DRÁŽDANECH

■ K oslavám 800. výročí založení Dráždan uspořádala děčínská židovská obec spolu se vzdělávacím střediskem Hatikva a Židovskou obcí Dráždany výstavu obrazů ak. malíře Josefa Císařovského „Židovské hřbitovy v Hostouni“. Autorem tohoto projektu byl na německé straně Peter Malec, na české straně autorka článku. Značná část nákladů byla hrazena z prostředků EU. Zapojili jsme i ŽS v Děčíně Na Stráni, jejíž žáci poslali na výstavu panel s kresbami se židovskou tematikou. Vernisáž se konala v neděli 17. září ve společenském domě ŽO v objektu dráždanské synagogy, zúčastnili se jí i generální konzul ČR pan Tomáš Podivínský a pan Jörn Timm z dráždanského referátu pro evropské a mezinárodní záležitosti. Výstava se stala i podnětem pro navázání další spolupráce mezi saskou a českou židovskou obcí a bude pokračovat i spolupráce mezi školami.

Pro návštěvníky Dráždan připomínáme, že výstavu naleznou v objektu synagogy na adrese Hasenberg 1. Otevřena bude do 5. listopadu vždy od neděle do čtvrtka denně od 12 do 18 hodin s výjimkou židovských svátků. Vstup zdarma.

Ingrid Jozová

SYNAGOGA V NOVÉ CEREKVI OTEVŘENA

■ Dne 10. září se pro návštěvníky ze širokého okolí otevřela unikátní synagoga v Nové Cerekvi. V rámci Festivalu řemesel a vyznání Greenway pozvalo občanské sdružení „Pro synagogu v Nové Cerekvi“, obecní úřad a výtvarná skupina NoCe z Prahy občany na vernisáž výstavy „Hebrejská abeceda“. Výtvarnou skupinu zaujala budova synagogy natolik, že se rozhodla ji podporovat výstavami. Po několik dní její členové připravovali překrásnou výzdobu. Za lásku a obětavost, které dávají této budově, jim patří tisíce díky.

Vernisáž zahájili žáci ŽS z Nové Cerekve zpěvem lidových písní. Starosta obce Milan Blažek přivítal účastníky s přáním pěkné zábavy. Pan Ladislav Hodík (správce synagogy) přečetl jména novocerekvických Židů, kteří zahynuli v koncentračních táborech. Paní Mgr. Libuše Hodíková se v úvodu zmínila, že smyslem vernisáže je vyvolat zájem širší veřejnosti o obnovu synagogy a podpořit činnost občanského sdružení. Dívky z pražského souboru zahájily vystoupení překrásně zpívanou modlitbou Šma Jisrael.

Velký dík patří hudebníkům panu Petru Gibasovi a panu Janu Šilarovi, kteří významně zahráli židovskou hudbu. Dále pak panu Liboru Dvořákovi a Milanu Dvořákovi, který přednesl modlitbu za mrtvé kadiš, a herci Bořivoji Navrátilovi, který procítěně přednesl publiku několik židovských povídek. Posluchače rozesmála zejména ta o zapomnělosti žadatele o místo.

Návštěvnost vernisáže byla veliká. Spokojeni byli jak pořadatelé, tak návštěvníci.

Při příští výstavě by se výtvarná skupina NoCe chtěla zaměřit na stavební prvky synagogy.

Mgr. Libuše Hodíková

ŽNO BANSKA BYSTRICA

V **septemberi** oslávili sviatok narodenin: pani Edita Belanova, nar. 17.9. – 84 rokov; pani Terezia Gubitšova, nar. 13.9. – 81 rokov. V mesiaci **október** oslavia svoje narodeniny pani Aviva Cimbalova, nar. 23.10. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Dodatočne blahoželáme pani Viole Alexandrové, nar. 15.9. – 93 rokov.

Srdečne blahoželáme jubilantom, ktorí v **októbri** oslavia: pán Ing. Jaroslav Franek, nar. 28.10. – 60 rokov; pani Gabriela Kamenická, nar. 11.10. – 87 rokov; pani Alžbeta Kardošová, nar. 30.10. – 79 rokov; pani Magdaléna Kramerová, nar. 16.10. – 78 rokov; pán Peter Kurz, nar. 14.10. – 71 rokov; pani Katarína Moškovičová, nar. 11.10. – 90 rokov; pán Arnošt Richter, nar. 1.10. – 76 rokov; pán Ján Schwarz, nar. 23.10. – 70 rokov a pán JUDr. Peter Volko, nar. 11.10. – 77 rokov. *Ad mea veesrim šana!* Prajeme krásne sviatky a Šana tova.

Naše rady náhle opustili: pán MUDr. Milan Erban vo veku 60 rokov a pani Margita Langerová vo veku 84 rokov. Pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V **říjnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Hana Kupská, nar. 7.10. – 70 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10. – 26 let; pani Marie Sudová, nar. 9.10. – 67 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 39 let; pani Milada Slunská, nar. 14.10. – 77 let; pani Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 36 let; pani Tamara Pavličková, nar. 15.10. – 58 let; pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 43 let; pani Jaroslava Ondrová, nar. 26.10. – 74 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

Srdečně blahopřejeme našim oslavencům narozným v **říjnu**: pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 59 let; pani Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 18 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 42 let; pani Hana Šimková, nar. 5.10. – 32 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 57 let; pani Martina Sládková, nar. 9.10. – 27 let; pan Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 56 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 48 let; pan Milan Šťastný, nar. 14.10. – 47 let; pani Irena Čalounová, nar. 23.10. – 32 let; pani Eva Erbenová, nar. 24.10. – 76 let a pan František Fendrych, nar. 24.10. – 54 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **októbri** oslavujú svoje jubileá tito naši členovia: Pán Ignác Moškovič, nar. 26.10. – 3 rokov; pani Marta Sitárová, nar. 14.10. – 92 rokov; pán Dezider Altmann z Turne, nar. 1.10. – 87 rokov a PhMr. Zuzana Szántová, nar. 10.10. – 80 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslavují narodeniny tito členové naší obce: slečna Esterka Adamová, nar.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

5.10. – 8 let; pani Eliška Humburgerová, nar. 8.10. – 82 let; pani Hana Šichanová, nar. 8.10. – 28 let a pan Walther Wiener, nar. 27.10. – 78 let. *Ad mea veesrim!*

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví životní jubilea tito členové: Pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 51 roků; pani Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 70 roků; pani Helga Smékalová, nar. 28.10. – 76 roků a Edita Šolcová, nar. 11.10. – 83 roků. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** oslavují: Pani Olga Komárková, nar. 16.10. – 43 let; pan Arnošt Přívozník, nar. 16.10. – 78 let; pan Tomáš Malý, nar. 18.10. – 31 let; pani Bc. Anastázie Osičková, nar. 20.10. – 60 let; pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 58 let; pani Genověva Dostálková, nar. 29.10. – 56 let a pani. Nican Hollander, nar. 29.10. – 36 let. *Ad mea veesrim šana!*

S bolestí v srdci oznamujeme, že nás dne 9.8.2006 ve věku nedožitých 90 let opustil náš dlouholetý člen pan Adolf Langer. Děkujeme všem, kteří mu věnují tichou vzpomínku.

ŽO PLZEŇ

Životní jubileum v **říjnu** oslaví: pan Michael Foršt, nar. 22.10. – 43 let; pani Ruth Fröhlichová, nar. 5.10. – 62 let; pani Nora Hermanová, nar. 6.10. – 72 let; pani Jaroslava Löwyová, nar. 10.10. – 80 let; pan Arnošt Oliva, nar. 15.10. – 74 let; pani Alena Popperová, nar. 3.10. – 74 let; pan Jan Stadler, nar. 22.10. – 68 let; pani Lilly Štěpánová, nar. 29.10. – 89 let; pani Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 79 let a pan Vilém Lederer, 5.10. – 59 let. Všem jubilantům přejeme pevné zdraví a dobrou pohodu v osobním životě. *Ad mea veesrim šana!* Do Nového roku 5767 přeje představenstvo všem členům sladký a pozeňaný rok.

ŽO PRAHA

Životní jubileum v **říjnu** oslaví: pan ing. Jan Černoch, nar. 5.10. – 85 let; pani Helena Fantlová z Vlašimi, nar. 26.10. – 93 let; pani Helena Fantová, nar. 21.10. – 75 let; pani Mariana Foltýnová, nar. 19.10. – 84 let; pani Margita Goetzová, nar. 13.10. – 92 let; pan František Kraus, nar. 6.10. – 81 let; pani Věra

Marvinová, nar. 28.10. – 84 let; pani Hana Růžičková, nar. 8.10. – 70 let; pani Vlasta Semerádová, nar. 20.10. – 86 let; pani Lily Schillerová, nar. 10.10. – 91 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 80 let a pani MUDr. Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 80 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Ve věku 93 let zemřela 2. září členka ŽOP pani Věra Kubcová.

Ve věku nedožitých 90 let zemřela 27. srpna členka ŽOP pani MUDr. Margita Kohoutová, DrSc.

Ve věku 90 let zemřela 18. září členka ŽOP pani Eliška Fábryová.

Ve věku 80 let zemřel dne 20. 9. oblíbený a vážený člen pražské kehily pan Eugen Stein. Rozloučení se zesnulým se konalo dne 22. 9. na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **október** oslavujú svoje narodeniny: Pani Gizela Goldová, nar. 15.10. – 84 rokov a pani Lívia Peterová, nar. 12.10. – 77 rokov. Želáme veľa zdravia, šťastia a pohody. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

*Redakce se omlouvá zářijovým jubilantům teplické obce, především panu Ing. Tiboru Farkašovi, za to, že omylem nepublikovala informaci o jejich narozeninách v minulém čísle. V září oslavili své narodeniny: pan ing. Tibor Farkaš, nar. 25. 9. – 85 let; pan Eduard Horskovič, nar. 7.9. – 59 let; pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 25 let; slečna Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 60 let; slečna Tereza Nová, nar. 26.9. – 21 let; pani Dana Půžová, nar. 6.9. – 52 let; slečna Iva Rubinsteinová, nar. 4.9. – 27 let; pan Jiří Goebelt, nar. 13.9. – 79 let; pani Milena Krausová, nar. 8.9. – 58 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9. – 46 let, pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 21 let; slečna Markéta Lichtensteinová, nar. 10.9. – 24 let; Samuel Látal, nar. 9.9. – 7 let; Dominik Látal, nar. 17.9. – 13 let; pani Faerman Shindly, nar. 20.9. – 75 let a pani Ester Burgerová, nar. 14.9. – 2 roky. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.*

V **říjnu** oslavují: pan Daniel Klein, nar. 25.10. – 50 let; pani Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 78 let; pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 66 let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 10 let; pan Tomáš Pytelka, nar. 23.10. – 26 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 69 let; pan Rudolf Wittenberg, nar. 3.10. – 66 let a pani Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 25 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Židovská obec v Ústí nad Labem přeje Jiřině Dubové, Marii Kalfusové, Dáše Šaferové, Yvoně Šaferové a Milanu Berkovi vše nejlepší a hodně zdraví k jejich narozeninám, které oslaví v měsíci **říjnu**. *Ad mea veesrim šana!*

DEMONSTRACE V NEW YORKU

Přes dvacet tisíc Židů a Američanů se dne 20. září sešlo před newyorským ústředím OSN na shromáždění na podporu Izraele. Hlavním cílem demonstrace, největší od sedmdesátých let minulého století (tehdy organizované jako vyjádření solidarity se sovětskými Židy), bylo podpořit izraelskou žádost, aby Hizballáh propustil tři unesené vojáky. Demonstranti přijížděli až z Kalifornie a Nebrasky a bylo mezi nimi i mnoho členů křesťanských organizací.

EXTREMISTÉ V PARLAMENTU

V září se konaly volby ve spolkové zemi Meklenbursko-Západní Pomořansko. Do zemského parlamentu se zde dostalo šest představitelů neonacistické Národnědemokratické strany Německa (NPD). Země se tak stala již čtvrtým spolkovým státem, v němž mají pravicoví extremisté zastoupení ve vedení země. Všechno to jsou kraje bývalé NDR. I když extremistické strany nemají v celostátním měřítku žádný vliv, představitelé židovského společenství vyzývají politiky, aby se vývojem začali seriózně zabývat. „Problém už nelze ignorovat. Přestaňme jen ukazovat prstem na východ a uvědomme si, že se to týká celého Německa,“ prohlásil tajemník Ústřední rady německých Židů Stephan Kramer.

CENTRUM PRO STUDIUM ANTISEMITISMU V YALE

Při Yaleově univerzitě bylo založeno centrum pro studium antisemitismu, první svého druhu ve Spojených státech. Jedná se odborné pracoviště, v němž se odborníci mohou zabývat současnými příčinami růstu antisemitismu a snažit se hledat způsoby, jak mu bránit. Centrum plánuje přednášky, konference a semináře; zatím se neví, zda nabídne i studijní program.

SYNAGOGA V ZÁHŘEBU

Chorvatská vláda a město Záhřeb budou společně financovat rekonstrukci synagogy, která byla zbořena za druhé světové války. Nová synagoga bude stát na místě původní, v centru města, na místě, kde nyní židovská obec provozuje parkoviště. Synagogu nechal vyhodit do vzduchu pronacistický válečný režim a parcelu později konfiskovala komunistická vláda. Židovské obci byla navrácena roku 1999, ve stejném roce, kdy zemřel prezident Franjo Tuđman. V současné době žije v zemi asi 2500 Židů.

RADĚJI SEM NEJEZDĚTE

Negativní reakce na válku v Libanonu ovlivnila i některé kulturní akce v západní Evropě: na každoročním festivalu doku-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Marc Chagall, Sukot, kvaš 1916.

mentárních filmů ve francouzském Lussas byla plánovaná přehlídka izraelských filmů zkrácena o třetinu a zrušené projekce byly nahrazeny „libanonskými a palestinskými filmy, které ukazují náš odpor k válce“, jak napsal ředitel festivalu izraelským účastníkům. Ředitel filmového festivalu v Edinburghu sice neodvolal promítání dokumentu *Pět dní Joava Šamira* o stažení Izraele z Gazy, režisérovi nicméně napsal, že „možná by nebylo ve vašem zájmu, abyste letos na festival přijel... Nerad bych vás dostal do situace, kdy byste se stal obětím beránkem za činy své vlády.“

Z NĚMECKA DO DÁNSKA

V Bavorsku byl v září zatčen čtyřiaosmdesátiletý Sören Kam, bývalý člen SS, který se v Dánsku za 2. sv. války podílel na vraždě novináře. Efraim Zuroff z jeruzalémského Centra Simona Wiesenthala žádá Kamovo vydání do Dánska, kde by měl být za svůj zločin souzen. Tento krok Zuroff pokládá za možný počátek procesu, při němž by z Německa mohla být vyhoštěna řada cizinců, kteří zde našli útočiště a získali občanství poté, co se za války v rodných zemích dopustili zločinů.

OBŘÍ STAN VE VARŠAVĚ

Na místě plánovaného Muzea historie polských Židů ve Varšavě byl postaven obří ohel (stan), jehož účelem je představit zájemcům koncept budoucí instituce. Stan je

umístěn vedle památníku hrdinů povstání ve varšavském ghettu. Konají se v něm přednášky, filmy a hudební představení, jsou připraveny i programy pro děti (stavba a výzdoba suky).

HERZLOVY DĚTI POHŘBENY V JERUZALÉMĚ

Když byly v srpnu roku 1949 přeneseny z Vídně ostatky Theodora Herzla a znovu pohřbeny v Jeruzalémě, jednalo se celonárodní záležitost, o jejíž správnosti nikdo nepochyboval. Herzl v poslední vůli vyjádřil přání, aby spolu s ním byli v Jeruzalémě pohřbeni všichni jeho blízcí. Stalo se tak v případě jeho rodičů a sestry a nedávno zde byly – přes nesouhlas ultraortodoxních i některých politických představitelů – uloženy i ostatky dcery Pauline a syna Hanse, konvertity ke křesťanství. Oba zahynuli v týž den v září 1930: duševně nemocná Pauline se předávkovala léky, Hans spáchal vzápětí sebevraždu. Další dcera Trude zemřela za války v Terezíně. Jak prohlásil premiér Ehud Olmert, pohřeb byl především vyjádřením úcty k Herzlovi přání – hovořil nejen o národním dluhu, ale také o „lidském dluhu“ vůči zakladateli sionismu.

NA POČEST NATANA GROSSE

Telavivská filmotéka uspořádala večer na počest krakovského rodáka Natana Grosse (1919–2005). Grossovi se podařilo uprchnout z varšavského ghetta díky árijským dokladům, vo válce vystudoval filmovou školu v Lodži a režíroval několik filmů. Roku 1950 odjel do Izraele. Jeho nejznámější film se jmenuje *Naše děti*, byl natočen roku 1949 v jidiš a zachycuje osudy židovských dětí, které žijí po válce v lodžském sirotčinci. Ve snímku hrají herci (komediální dvojice Šimon Cigan a Jisroel Schumacher) i neherci, z nichž někteří se slavnostního večera zúčastnili. *am*

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz
Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz
Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Rozšiřuje a objednávkou vyřizuje: Mediaservis s.r.o. Abocentrum, Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, e-mail: abocentrum@mediaservis.cz; tel.: 541 233 232; reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 3. října 2006. **Cena 15 Kč.**